

T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**FAİZSİZ FİNANS MUHASEBE STANDARTLARININ MALİ MÜŞAVİRLER
ÜZERİNDEKİ ALGISININ DEĞERLENDİRİLMESİ TRB1 BÖLGESİNE
YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA**

Burcu KARLIDAĞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Zülkif YALÇIN

TUNCELİ-2022

T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**FAİZSİZ FİNANS MUHASEBE STANDARTLARININ MALİ MÜŞAVİRLER
ÜZERİNDEKİ ALGISININ DEĞERLENDİRİLMESİ TRB1 BÖLGESİNE
YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA**

Burcu KARLIDAĞ
(20001106)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Zülkif YALÇIN

TUNCELİ-2022

**T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**FAİZSİZ FİNANS MUHASEBE STANDARTLARININ MALİ MÜŞAVİRLER
ÜZERİNDEKİ ALGISININ DEĞERLENDİRİLMESİ TRB1 BÖLGESİNE
YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA**

**Burcu KARLIDAĞ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

Bu tez 23/05/2022 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından **oybirliği** ile kabul edilmiştir.

İmza

Doç. Dr. Muhammet DÜŞÜKCAN
(Fırat Üniversitesi)

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Zülkif YALÇIN
(Munzur Üniversitesi)

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Sezai ŞENEL
(Munzur Üniversitesi)

BAŞKAN

DANIŞMAN

ÜYE

Bu tez, Enstitümüz İşletme Anabilim Dalında hazırlanmıştır.

Doç. Dr. Murat KORUNUR
Enstitü Müdürü
İmza ve Mühür

NOT: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu”ndaki hükümlere tabidir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

İmza
Burcu KARLIDAĞ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Zülkif YALÇIN

TEŐEKKÖR

Yüksek lisans eğitimin boyunca, motivasyonumu arttırmak için verdiği manevi desteklerden ve bana kazandırdığı tecrübelerden dolayı beni yönlendiren, kıymetli hocam ve danışmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi Zülkif YALÇIN'a, teşekkürü borç bilirim.

Burcu KARLIDAĞ
TUNCELİ- 2022

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	II
TEŞEKKÜR.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
ŞEKİLLER LİSTESİ	VI
TABLolar LİSTESİ	VII
KISALTMALAR.....	IX
ÖZET	X
ABSTRACT	XI
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Faizsiz Finansal Bankacılık.....	1
1.2. Finansal Araçların Sınıflandırılması.....	2
1.3. Faizsiz Finansal Bankacılığın Tarihi	4
1.4. Dünyada Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	4
1.5. Türkiye’de Faizsiz Finans Sektörünün Gelişimi.....	6
1.6. Faizsiz Finans Muhasebe Standartları.....	6
1.6.2. Finansal tabloların genel sunumu	7
1.6.3. Mudarebe	8
1.6.4. Müşâreke finansmanı	8
1.6.5. Selem ve paralel selem	9
1.6.6. Zekât.....	9
1.6.7. İstisna ve paralel istisna.....	9
1.6.8. Murabaha	10
1.7. Türkiye’deki Faizsiz Bankacılık Uygulamalarıyla İlgili Düzenlemeler	10
1.8. Mukayeseli Tablolar.....	13
2. İSLAMİ FİNANS SİSTEMİ	15
2.1. İslami Bankacılık Kavramı.....	16
2.2. İslami Bankacılıkta Temel İlkeler	17
2.2.1. Faiz	17
2.2.2. Aşırı belirsizlik.....	18
2.2.3. Kumar	18
2.2.4. Kar ve zarar paylaşımı	18
2.2.5. Haram işlemler.....	18
2.2.6. Paradan para kazanmak	18
2.2.7. Sözleşmelerin kutsallığı.....	18
2.3. Ticaret Ve Faiz Arasındaki Fark.....	19
2.4. Faizsiz Finans İşlemlerinde Kar Payı.....	19
2.5. İslami Bankalar İle Geleneksel Bankaların Karşılaştırılması.....	19
3. FAİZSİZ BANKACILIK STANDARTLARI	21
3.1. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurumu (IASB).....	21
3.2. İslami Finans İstişare Grubu (IFCG)	21
3.3. AAOIFI Muhasebe Standardı	21
4. FAİZSİZ FİNANS MUHASEBE STANDARTLARININ MALİ MÜŞAVİRLER ÜZERİNDEKİ ALGISININ DEĞERLENDİRİLMESİ TRB1 BÖLGESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA.....	22
4.1. Çalışmanın amacı.....	22
4.2. Yöntem.....	23
4.2.1. Araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları	23

4.2.2. Araştırmanın geçerlilik ve güvenirliği	23
4.2.3. Araştırmanın soruları.....	24
4.3. Araştırmanın hipotezleri.....	24
5. BULGULAR.....	27
5.1. Çalışma Hipotezleri Sonuçları.....	27
6. SONUÇ	56
7. KAYNAKÇA.....	62
EKLER	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Finansal Araçların Sınıflandırılması	3
Şekil 2. İslami Finansal Kurumlar	17

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında ...	11
Tablo 2. Katılım bankalarının finansal büyüklükleri.....	13
Tablo 3. TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Demografik Özellikleri.....	27
Tablo 4. TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Anket Sorularına Vermiş Oldukları Cevaplar.....	28
Tablo 5. TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Finansal Muhasebe Standartlarına Ait Algı Düzeyleri.....	35
Tablo 6. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mali Müşavirlerin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumu	36
Tablo 7. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mali Müşavirlerin Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu	36
Tablo 8. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mali Müşavirlerin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu	37
Tablo 9. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşma Durumu	38
Tablo 10. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumu	38
Tablo 11. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumu	39
Tablo 12. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu	39
Tablo 13. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu	40
Tablo 14. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşma Durumu	41
Tablo 15. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Olası Yararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumu	41
Tablo 16. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumu	42
Tablo 17. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu	43
Tablo 18. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu.....	43
Tablo 19. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşma Durumu	44
Tablo 20. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Olası Zararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumu	45
Tablo 21. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mali Müşavirlerin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumu.....	45
Tablo 22. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mali Müşavirlerin Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu.....	46
Tablo 23. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mali Müşavirlerin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu	47
Tablo 24. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşma Durumu	47

Tablo 25. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumu	48
Tablo 26. Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mali Müşavirlerin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumu.....	49
Tablo 27. Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mali Müşavirlerin Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu	49
Tablo 28. Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mali Müşavirlerin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu.....	50
Tablo 29. Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşma Durumu.....	50
Tablo 30. Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumu	51
Tablo 31. Araştırma hipotezleri ve sonuçları.....	52

KISALTMALAR

AAOIFI	: İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu Kurumu
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BPP	: Bankalar arası Para Piyasası
EFT	: Elektronik Fon Transferi
FFK	: Faizsiz Finans Kuruluşu
FFMS	: Faizsiz Finans Muhasebe Standardı
IASB	: Uluslararası Muhasebe Standartları Kurumu
KGK	: Kamu Gözetimi Kurumu
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
S.M.M.M	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
SWIFT	: Döviz Transferi
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBS	: Türk Bankacılık Sektörü
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜRMÖB	: Türkiye Serbest Muhasebeciler ve Mali Müşavirler Odaları Birliği
Y.M.M	: Yeminli Mali Müşavir

ÖZET

Yakın zamanda özellikle İslam Hukukuna uygun yönetimlerin olduğu ülkelerde Faizsiz Finans Muhasebe işlemleri geliştirilmiştir. Bu standartlar uygulama aşamasında normal finans ve muhasebe sisteminin dışına çıkarak yeni bir uygulama sunmaktadır. Ancak bu yeni sistem uygulama aşamasında tüm ülkelerde uygulanması önerilen Uluslararası Muhasebe Standartları ile bazı yönleri ile ayrılmaktadır. Bu durum Uluslararası Muhasebe Standartları ile uyumlaştırma sürecinin başlamasına sebep olmuştur. Böylece Faizsiz Muhasebe Standartları geliştirilmiştir. Çalışmamız bu noktada önem kazanmaktadır. Çalışmamızın amacı; Faizsiz Muhasebe Standartları ile Uluslararası Muhasebe Standartlarının karşılaştırmasını yaparak Mali Müşavirlerin bu standartları tanıma noktasında algısını ölçmek ve çözüm önerileri getirmektir. Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları bu standartları uygulamakta daha fazla ön plana çıkmaktadır. Özellikle İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu Kurumu (AAOIFI = Accounting and Auditing Organization of Islamic Financial Institutions) muhasebe standartları, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurumu’nun (IASB = International Accounting Standards Board) hem Faizsiz Bankacılık Standartları hem de Uluslararası Muhasebe Standartlarının uyumlaştırılması için çabalar sarf etmiştir. Çalışmamızda önceden hazırlanmış anket soruları ile İslami ilkelere uygun olarak hazırlanmış olan Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarının TRB1 Bölgesinde (Malatya, Elâzığ, Bingöl ve Tunceli) faaliyet gösteren S.M.M.M. ve Y.M.M.’lerin Faizsiz Finans Muhasebe Standartları üzerindeki algısını değerlendirip var olan bilgilerin korunması, güncel tutulabilmesi için eksiklerin tespitini yapıp bu eksiklerin giderilmesine katkı sağlayacak bilgilere ulaşmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın Muhasebe literatürüne, finans literatürüne ve muhasebe eğitimlerine katkı sunacağı umut edilmektedir.

Anahtar Kelime: Faizsiz Bankacılık, Faizsiz Finans Muhasebe Standartları, Uluslararası Muhasebe Standartları

ABSTRACT

The Evaluation of the Perception Of Interest-Free Finance Accounting Standards on Financial Advisors A Research For TRB1 Region

Interest-free Finance Accounting transactions have been developed recently, especially in countries where there are administrations in accordance with Islamic Law. These standards offer a new application by going beyond the normal finance and accounting system during the implementation phase. However, this new system differs in some aspects from the International Accounting Standards recommended to be implemented in all countries during the implementation phase. This situation has led to the start of the harmonization process with International Accounting Standards. Thus, Interest-Free Accounting Standards were developed. Our study gains importance at this point. The aim of our study is to compare the Interest-Free Accounting Standards with the International Accounting Standards, to measure the perception of the Financial Advisors at the point of recognizing these standards and to offer solutions. Participation banks operating in Turkey are more prominent in applying these standards. In particular, Islamic Financial Institutions Accounting and Auditing Organization (AAOIFI) and the International Accounting Standards Agency (IASB) has spent efforts to harmonize both Islamic Accounting Standards and International Accounting Standards. In our study, on the Interest-Free Finance Accounting Standards, it has been tried to reach the information that will contribute to the elimination of these deficiencies by determining the deficiencies in order to protect the existing information and keep it up-to-date.. It is hoped that this study will contribute to the accounting literature, finance literature and accounting education.

Keywords: Islamic Accounting, Interest-Free Finance Accounting Standards, International Accounting Standards

1. GİRİŞ

Günümüzde oldukça rağbet edilen faizsiz finans sistemi yani katılım bankacılığı diğer bankalardan ayrı faaliyet sürdüren bir finans türüdür. İslami finans kurumları kuruluş ilkelerine göre faiz sistemine bulaşmadan müşterilerine yatırım amacı ile faaliyet göstermektedir. İslami bankacılıkta belirsizlik ve manipülatif işlemler içermemektedir. Her ne kadar bankacılık hizmeti olarak sunulsa da aslında ticaret mantığı ile hareket edilmektedir. İslam dininde açıkça yasaklandığı belirtilen ve Bakara Suresi, 275. Ayeti gereği alış-verişin helal, faizin ise yasaklandığı ilkesi gereği İslami bankalar ticaret yaparak işlemlerin helal yönüne dikkat çekmektedir.

Bu bakımdan geleneksel bankacılık hizmetinde direkt nakit üzerinden işlem yaparak garanti bir kazanç sağlayıp faiz işlemi yerine Katılım bankalarına yatırılan nakit veya fonlar ticari işlerde kullanılarak kara ortak olmayı tercih etmektedir. Zaman içerisinde İslami bankalara yatırılan nakit ve fon mevduatları için ayrıca alternatif yöntemler geliştirilmektedir (Yatbaz, 2019:2).

Kar amacını ticari faaliyetler sonucu gerçekleştirme isteyen islami bankacılık ve finans sistemi faize bulaşmadan yatırımcıların yatırmış oldukları fonları değerlendirerek kâra ortak etme esasına dayanmaktadır. İslami bankacılık sistemi ilk çıktığında faizsiz finans sistemi ile faaliyete başlamışsa da zamanla, kara ortak olma, kazanç paylaşımı, haram olmayan ve yasaklanmayan kazanç, öz sermaye ve adil gelir paylaşımı gibi temel ilkelere dayanır. Faizsiz finans sistemi yine zamanla mudarebe, muşaraka, murabaha ve vakıf gibi kurumlara ayrılarak yine temel gayenin faiz sistemi olmadan helal kazanç esasına dayanan kurumlara ayrıldığı bilinmektedir. Ancak günümüzde teknolojik gelişmelere ayak uyduramayan bu kurumlar faaliyetlerini sürdürememiştir. Yine de halen Hint, Pakistan Ortadoğu'da ve bazı Müslüman ülkelerinde uygulanmaya devam ettikleri görülmektedir (Ulusoy ve Altun 2017).

1.1. Faizsiz finansal bankacılık

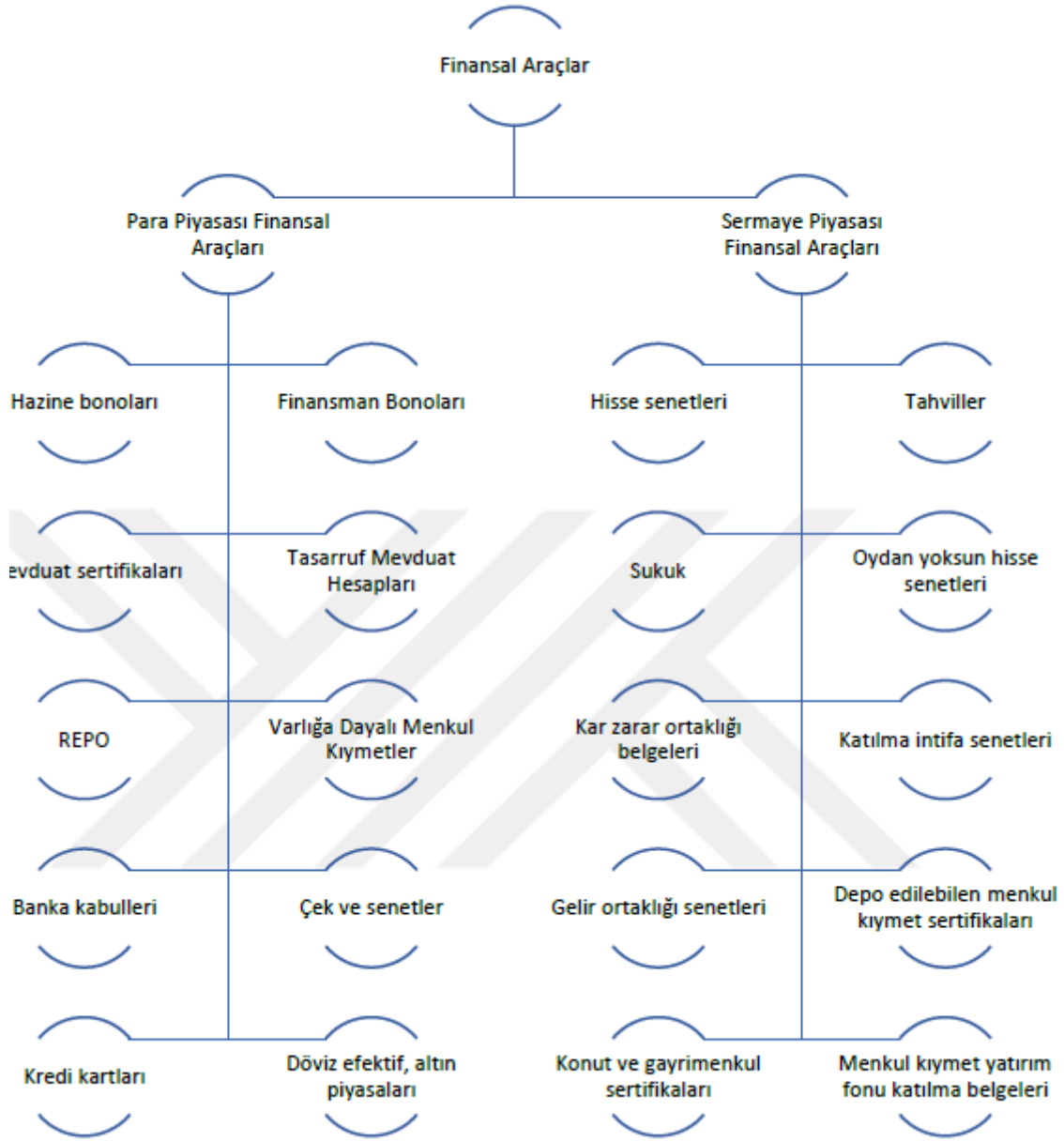
İslami bankacılık yani faizsiz finans sistemi, müşterileri ile ticari ortaklık prensibi üzerine faaliyet sürdürmektedir. Söz konusu ticari faaliyet olunca kesin yada garanti kazanç olmayacağı için banka ile müşteri arasında hem kâra hemde zarara ortak olma prensibiyle çalışmakta olan bir bankacılık sistemidir. Faizsiz finansal sisteminde müşterilerin yatırmış

oldukları nakit ve fon mevduatları başka müşterilere kredi olarak kullanılmakta ve bunun karşılığında belli bir oranda kar payı alınmaktadır. Kar-zarar prensibinde, gelir olarak kaynaklık eden kar payı için banka bir gelir elde etmeyip kar payını yine müşterilere dağıtmaktadır. Ancak katılım bankasının yada islami finans kuruluşunun faaliyetlerini sürdürdüğü binaların kirası yada çalışanların ücreti için elde edilen kar payı kullanılabilir (Usulcan, 2013: 27).

Genel kapsamlı finansal sistemde; kredi kullandıran, kredi kullanan, krediye aracılık eden kurumlar ve tüm bu sistemi denetleyip düzenleyen kurumların oluşturduğu bir yapıdan oluşmaktadır (Aydın, 2009:308). Bu sistemin sağlıklı yürütülmesi için belirli kurumların ve pazarların bir arada ve karşılıklı olarak birbirlerine katkı sunmaları gerekmektedir. Gelişmiş ekonomilerde finansal sistem ne kadar sağlamısa işlem hacmi de o kadar büyük olmaktadır. Zaten gelişmiş bir ekonomik seviyeye ulaşmak için öncelikle finans sistemini öğeleri durumunda olan paydaşların sürekli desteklenmesi gerekmektedir. Örneğin; özel kesim finans kuruluşların teşvik edilmesi, yatırım fonlarının ihtiyaca göre yapılandırılması, aracı kurumlara belli başlı desteklerin sağlanması, özel girişimcilere sürdürülebilirlik açısından yerel yada yasal düzenlemeler yapılması, piyasa sistemi ve finans kurumlarının iyileştirilmesi gibi destekler sunulmalıdır (Uludağ ve Arıcan, 1999:116).

1.2. Finansal araçların sınıflandırılması

Finansal piyasalarda kredi kullanan ile kredi kullandıranlar arasında yapılacak olan menkul kıymet transferleri finansal araçlar ile yapılmaktadır. Şekil 1.de görüldüğü üzere Finansal araçlar; para piyasası ve sermaye piyasası olmak üzere iki şekilde sınıflandırılmaktadır (Uludağ ve Arıcan, 1999:116).

Şekil 1. Finansal Araçların Sınıflandırılması (Kaynakça: Yatmaz, 2019:9)

Şekil 1. De görüldüğü üzere; para piyasası finansal araçları; hazine bonoları, merduat sertifikaları, repo, banka kabulleri, kredi kartları, finansman bonoları, mudilerin mevduatları, menkul kıymetler, çek ve senetler ve döviz ile altından oluşmaktadır. Sermaye piyasası finansal araçları ise hisse senetleri, sukuk, kar veya zarar ortaklığı belgeleri, gelir ortaklığı senetleri, konut ve gayrimenkul sertifikaları, tahviller, katılma intifa senetleri, depo edilebilen menkul kıymet sertifikaları ile yatırım fonu katılma belgelerinden oluşmaktadır (Yatmaz, 2019:10).

1.3. Faizsiz finansal bankacılığın tarihi

İslami bir bakış açısı ile ortaya çıkan İslam İktisadı biliminin en önemli bir parçası olan İslami Finans sisteminin çıkış noktası faiz yasağıdır. İslami finans sistemi ekonomik ve toplumsal bir ihtiyaçtan ortaya çıkmıştır. Çünkü inancı gereği faize yatırılmak istenmeyen nakitler, atıl fon görevi görmekteydi ve bu fonlar tam anlamıyla ekonomiye katılamıyordu (Sümer ve Onan, 2016: 297). Finans sistemi ile atıl durumda olan nakitleri sosyal, toplumsal ve ekonomik yönlerine katkı sunarak aynı zamanda ülke ekonomisinin büyümesine ve gelişmesine katkı sağlamıştır. Çünkü katılım bankaları reel sektörü finanse etmekte ve kayıtlı ekonomiye geçişi hızlandırmaya yardımcı olmaktadır (Hazıroğlu, 2016:5).

İlk faizsiz finans sistemine ait çalışmalar 1955 yılında Pakistanlı ekonomist Muhammed Uzair tarafından yürütülmüştür (Başaran, 2003:4). Sonrasında Faizsiz bankacılık 1963 de Mısır'da kurulan Mit Ghambir bankasıdır. 1972 yılında Kahire'de Nasser Soical Bank kurulmuştur (Yüce, 2003:16).

1973 yılında Kahire'de toplanan İslam ülkeleri, faizsiz bankacılık hizmetlerini yürütecek bir komite kurarak Müslüman ülkelerindeki sermaye birikiminin tüm İslam dünyasının yararına kullanması gerektiğini deklare etmiştir. Devamında hemen hemen bütün İslam ülkelerinde faizsiz finans bankaları kurulmaya başlanmış ve neticesinde Cenevre'de Uluslararası Bankalar Birliğini kurulması ile uluslararası boyut kazanmıştır (Türkmenoğlu, 2007:13).

1.4. Dünyada bankacılığın tarihsel gelişimi

Faizsiz kredileşme ilk etapta aynı şekilde gerçekleştirilmişken daha sonrasında nakdi ödünç şeklide devam etmiştir. Bankacılığın tarihçesi insanoğlunun ilk yaratılışından beri değişik şekillerde faaliyet göstermiştir. Ancak bilinen ilk banka milattan önce (M.Ö) 3500 yıllarında maket ismiyle Sümerler tarafından kurulmuştur. Bankacılık faaliyetleri ilk çıktığında sarraflar ve ellerinde çok fazla nakit bulunduran banker kişilerce yürütülmekteydi. Takip eden yıllarda sarraf ve bankerlerin dışında rahiplerde bankacılık işlemleri yürütmeye başlamış ve bu faaliyetlerini yürütmek için kiliseleri kullanmışlardır (Kılıç, 2020). Halk tarafından tapınaklara bağışlanan mallar rahipler tarafından kredi sisteminin kaynağını oluşturarak borç verme işlemlerinde kullanılmıştır. Tapınakların güvenilir bir yer olarak

görülmesi paraların buralarda saklanması bankacılık sisteminin oluşmasına katkı sağlamıştır (Sağlam, 2011).

Badillilerdeki maketlerle borçların nasıl verileceği ve borçların nasıl tahsil edileceğine dair bilgiler Hammurabi kanunlarında yer almaktadır. Bu dönemde çiftçiler tarımsal faaliyetlerini sürdürmek için hasat dönemi öncesinde temin etmesi gereken araç ve gereçleri borç ile alır ve hasat dönemi sonrasında bu borcu faiziyle geri ödemek zorunda kalırdı. Borç verme işlemi sadece bankacılık maketlerinde değil ticaret ile uğraşan bazı zenginlerinde faizli işlemleri yürüttükleri ortaya çıkmıştır (Parasız, 2000).

Asıl bankacılık hizmetlerine başlanılan ve günümüzde bankacılık işlemlerinin devam etmesine neden olan ilk banka 1157'de Venedik Bankasının kurulmasıyla başlamıştır. Bankacılık hizmetleri 1408 yılında Genova Bankasının kurulmasıyla değişik bir sürece girmiştir. Genova Bankasının kuruluşundan sonra bankacılık işlemlerinde faizin geçerliliğinin kabul edilmesine neden olmuştur. Faiz süreciyle bankacılık faaliyetleri önünde engel teşkil eden en büyük sorun giderilmiştir. Özellikle sömürgeciliğin yaygınlaşması, ticaretin sınırları aşması ve paranın tüm devletlerce kabulü ile bankacılık hizmetlerinde uzmanlaşma girişleri başlamıştır (Uyumaz;2017).

Bankacılık hizmetlerinin önünde engel olarak bulunan en önemli neden olan faiz yasağı dindar kesimlerin başka çözüm bulmalarına yöneltmiştir. Hristiyan ve Müslüman toplumlarda bankerlerin ortaya çıkmasına engel olan en büyük sebep faiz uygulamalarıydı. Bunu fırsat bilen Yahudi kökenli bankerler hem faiz uygulamaları ile ticareti geliştirmiş hem de Hristiyan ve Müslümanlar için faizsiz işlemler ile bankacılık alanında lider konuma gelmeyi başarmıştır. Lombardlar topluluğu Avrupa'da bankacılık hizmetlerinde önemli rol üstlenmiştir. Bankacılık hizmetlerinde Lombardlar ve Yahudiler faaliyet sürdürdükleri tüm toplum ve ülkelerde aynı işleyiş ve hükümler uygulayarak ticaret ve bankacılık hizmetlerinde uygulamada birliği sağlamayı başarmıştır (Ocak, 2011).

Osmanlı Devleti'nin İstanbul'u fethi ile bankacılık faaliyetleri gelişim açısından yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Fetih hareketiyle İstanbul'da yaşayan gayri Müslimler İstanbul'dan İtalya'ya doğru göç etmişlerdir. Göçmenler yanlarında götürdükleri ve çoğu bankacılık hizmetlerinde kullanılan Yunan belgelerin Avrupa'ya taşınmasına yol açmıştır. Avrupa'nın bankacılık belgelerine ulaşması, Rönesans ve Reform hareketleri ile sanatta, düşüncede ve dinsel alanda değişiklikler yaşanmıştır. Reform hareketiyle kilise etkinliğini yitirmiş, Liberal Roma hukukuna geçilmiş ve uygulanan faiz yasağı da son bulunarak aktif bankacılık faaliyetleri başlamıştır (Ocak, 2011).

1.5. Türkiye’de faizsiz finans sektörünün gelişimi

Türkiye’de faizsiz finans çerçevesinde ilk uygulamalar, 16.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla kurulan Özel Finans Kurumları (ÖFK)’nin kuruluş amacı ekonomiye katkı sunmayan atıl durumda bulunan günümüz deyimıyla yastık altı birikimlerin faizsiz usulleri ile ekonomiye katılmasını sağlamaktır.

Bu kapsamda ilk olarak 1985 yılında Albaraka Türk katılım bankası kurularak katılım bankacılığın temeli atılmıştır. 1999 yılında yapılan kanun değişikliği ile özel finans kurumları BBDK’nın denetimi altına alınarak 4389 sayılı Kanun kapsamına alınmıştır. 2005 yılında Bankalar Kanunu değiştirilmiş olup 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile özel finans kurumları tek bir isim adı altında değiştirilmiş olup faizsiz bankalar, katılım bankası, olarak nitelendirilmiştir. Bunun devamında Özel Finans Kurumları Birliği de isim değişikliğine uğrayarak Türkiye Katılım Bankaları Birliği ismini almıştır (Türkmenoğlu, 2007:29).

Temel vizyonu; Uluslararası banka seviyesine ulaşmak, kazancı paylaşmak, müşteri ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda ürün ve hizmet sunmak, sunulan hizmetlerin yasal düzenlemelere uygun üretmek, ürün ve hizmetleri en uygun karpayı ile rekabet edilebilir fiyatlarla sunmak, müşteri memnuniyeti sağlamak, tasarruflar ile ülke ekonomisine katkı sunmak ve en önemlisi faaliyetlerini ülke gelenek ve göreneklerine göre şekillendirmek olan katılım bankaları faizsiz finans piyasalarının göstermiş olduğu gelişmelerden dolayı devlet desteğini de almıştır.

Özel teşebbüs olarak kurulan katılım bankaları toplum tarafından destek görmesi ile kamu eliyle Ziraat, Vakıf ve Emlak Katılım bankaları kurulmasına zemin oluşturmuştur. Sonuç olarak 2019 yılı 3. Çeyreği itibariyle Albaraka Türk, Emlak Katılım, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım olmak üzere 6 katılım bankası Türkiye genelinde 1151 şubeyle faaliyet göstererek geniş bir bankacılık ağının ortaya çıkması sağlanmıştır (TKBB, 2019).

1.6. Faizsiz finans muhasebe standartları

13 Ocak 2011 tarihli 6102 sayılı kanun ile açıklaması yapılan faizsiz muhasebe standartlarının temel amacı, değişik işletme büyüklükleri, sektörler ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar için özel ve istisnai standartlar koymaya ve farklı düzenlemeler yapılması yönünde yetkilendirildiği bildirilmiştir.

Kanun gereği belirtilen muhasebe standartları; Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve, Katılım Bankaları ve Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Tablolarında Genel Sunum ve Açıklama, Mudarebe, Müşareke Finansmanı, Selem ve Paralel Selem, Zekat, İstisna ve Paralel İstisna, Murabaha ve Diğer Vadeli Satışlardan oluşmaktadır. Muhasebe standartlar aşağıda ayrıntılı şekilde açıklanmıştır (Usulcan,2013).

1.6.1.1. Kavramsal çerçevenin gerekçesi

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK)'ya göre faizsiz muhasebe standartlarının ayrı oluşturmalarının nedeni; FFK'ya bağlı kurumlar, önceden belirlenmiş faizsiz finans ilke ve kurallarına uyumunu denetlemek, firma ve müşterilerinin faizsiz finansal sistemin ilkelerine uygun davranmaları sağlamak ve faizsiz finans kuruluşlarıyla yatırımcılar arasında çıkan farklılıklarını ortadan kaldırmaktır (Durmuş, 2010).

1.6.1.2.Kavramsal çerçevenin önemi

Kavramsal çerçeve finansal raporların daha iyi anlaşılması ve öneminin farkına varılması açısından önemli yer edinmektedir. Finansal raporların şeffaf ve hesap verilebilirliği açısından sunmuş olduğu bilgi sayesinde müşteriler faizsiz finans kuruluşlarına yani katılım bankalarına yatırım yapma konusundaki tereddütleri giderilmiş olacaktır (Elitaş, Karakoç, ve Özdemir, 2011).

Kavramsal Çerçeve, faizsiz finans kuruluşları ile diğer finans kuruluşları arasında ortaya çıkacak belirsizlikleri gidermeye yardımcı olduğu gibi bütün finans kuruluşların yetki alanları dahilinde uyum içerisinde çalışmasını sağlamaktadır. Temel muhasebe standartların daha iyi hale getirilmesi için gerekli çalışmaları yapar. Gerekli görülmesi halinde öneride bulunur. Kamu gözetimi kurumu ile her türlü bilgi alışverişinde bulunur. Aynı zamanda işletme yöneticilerin karar almasında danışmanlık hizmeti görür.

1.6.2. Finansal tabloların genel sunumu

Katılım bankaları muhafazakar kesimin daha doğrusu faizsiz işlem yapmak isteyen müşterilerin bankacılık hizmetlerini İslami ilkelere göre yürütürken faizsiz finans kuruluşları

yada diğerk rakip katılım bankaları ile ortak finansal raporlar kullanmaya özen gösterir ve bu raporları birbiriyle paylaşarak ortak bir kullanım amacı taşımaktadır. Katılım bankaları ana sözleşme ile kabul edilen standartlara göre faaliyet sürdürmektedir. Bu standartlara göre; finansal tablolar seti, karşılaştırmalı finansal tablo, finansal tablolardaki tutarlar, finansal tabloların biçimsel özellikleri, sayfaların uygun numaralandırılması ve finansal dipnotlardan oluşmaktadır (Elitaş, Karakoç, ve Özdemir, 2018);

1.6.3. Mudarebe

Arapça bir kelime olan Mudarebenin anlamı; bankaların sermayeyi sağladığı, yatırımcıların ise emeğini ortaya koyduğu, sermaye ve işletme taraflarından oluşan ortaklık, güçlerin birleştirilmesi gibi bir fonksiyona sahip fon kullandırma yöntemidir (Eğri ve Sağlam, 2020:200).

Mudarebe ticaret yapmak mantığıyla hareket eden kâr paylaşımı sistemine göre emek-sermaye ortaklığına dayanan İslam hukuku terimidir. İslamiyet'in kıstası olan fıkhi ilmine göre ticaretin helal kılınması belli şartlara bağlanmıştır (Orhan, 2019:14).

1.6.4. Müşâreke finansmanı

Kısa ve uzun vadeli, sabit yada değişen sahipliğin belirlenmesi gerektiği bir finansman standardıdır. Müşareke finansman standardı, katılım bankalarındaki sermaye paylarının nasıl oluştuğu ve neye göre belirlendiğini ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda firmaların kar ve zarar durumlarına uygulanan bu standart, faaliyet gösterilen ülkelerin mevzuatlarına uygunluk durumlarını dipnotlarda belirtilmelidir. Müşareke finansmanı standardı kapsamına girmeyen maddeler; Mudârebe, Katılım, Müşâreke fonlarının Zekâtı, Müşterinin ve müşarekenin kayıtlardaki işlemlere yönelik muhasebe uygulanması şeklinde sıralanmaktadır (Erdoğan ve Dinç, 2009). Katılım bankasının Müşâreke sermayesine eklediği nakit veya ayni değeri, ortaklarına ödeme yapıldığında veya Müşâreke hesabında ortakların kullanımına hazır hale getirildiğinde finansal tablolara alınır (Çemberlitaş, v.d. 2020:16).

Müşareke ortaklığında sermayeye eklenen ücretler eşit yada farklı tutarlardan oluşabilmektedir. Kâr payı ortaklık öncesi kararlaştırılan oranlarda üzerinden paylaşılır. Aynı şekilde değer düşüklüğü ve zararlarda önceden belirlenen oranlarda dağıtılmaktadır.

Taraflar arasında yapılan sözleşme ile belirlenen şekliyle müşareke yönetimine girilebilmektedir (Mia, Hasnat, ve Mahjabeen, 2016: 67).

1.6.5. Selem ve paralel selem

Katılım bankalarının geleneksel bankacılıktan ayrılan selem ve paralel selem gibi finansman araçları bulunmaktadır. Türkiye muhasebe standartları zorunlu tutulan tek düzen hesap planının uygulanması sebebiyle işletme raporlamalarında söz konusu selem kalemleri katılım bankalarının finansal tablolarında ayrı gösterilmesine imkan bulunmamaktadır (Ersoy ve Süner, 2019:236). Selem işleminde genel kabul görmüş kıstas Banka alıcı konumunda olup; müşteri malını bankaya satarak parayı peşin alır. Müşteri satacağı malı sözleşmede belirtilen tarihte bankaya bırakır. Banka ise müşterinin bırakmış olduğu malı başka müşterilere satarak kar elde eder (Ersoy, Çatıkkaş, ve Yatbaz, 2018).

1.6.6. Zekât

Müşterilerin hac vazifelerini yerine getirmek için katılım bankalarında kar payı almaksızın mevduat biriktirmesi işlemidir. Muhasebe uygulamaları, katılım bankalarının ana sözleşmelerinde yer almakla birlikte, katılım bankacılığında kullanılabilecek ek ücretlendirmeler ile bu standardın işlevselliğini değerli kılmaktadır. Zekât standardı, katılım bankalarının ana sözleşmesiyle veya bağlı bulunan ülkenin yasalarıyla çeliştiği durumlarda bu durum açıklama yada dipnotlarda açıkça yazılmalıdır (Durmuş, 2010).

1.6.7. İstisna ve paralel istisna

İstisna akdi, yapılmakta olan yada yapımı devam eden ürünlerin yer aldığı İslami finansman yöntemidir. Özellikle büyük yapılardan olan araç, gemi, uçar yada binaların yapımında istisna yöntemi tercih edilmektedir. Muhasebe kayıtları FFMS 19 nolu standartta takip edilerek hasılat ve maliyetler muhasebeleştirilmektedir (Çemberlitaş v.d., 2020:86)

İstisna işlemi, üretici ile tüketici arasında yapılan ve ileri dönemde teslim edilmesi planlanan bir anlaşma akdidir. Katılım bankaları, müşterileri ile önceden belirlenen bir sözleşmeye dayandırarak ileri tarihli bir işin yapılmasını taahhüt eder, Banka kendisi bizzat işi yürüttüğü gibi bazen taşeron eliyle de işler yürütülmektedir. Asıl olan müşterinin muhatabının banka olmasıdır. Müşteri ile taşeron arasında bir muhataplık söz konusu

değildir. Müşteri için önemli olan sözleşmede belirtilen sürede ürünün elde edilmesidir (Ersoy ve Süner, 2019:80).

İstisna anlaşması muhasebe kayıtlarına; alınan hakediş ödemeleri tutarı İstisnâ maliyetleri hesabı borçlandırılarak kayıt edilir. Katılım bankaları muhasebe kayıtlarında istisnaya konu hakkedişleri tek düzen hesap planında varlıkların hesaplarında gösterir. Satıcıya ise borçlar hesabını alacaklandırarak işleme alır. İstisna sözleşmesine konu alınan varlıklar İstisnâ maliyetleri hesabına defter değer üzerinden kaydedilir (KGK, 2019: 6).

1.6.8. Murabaha

Murabaha, Katılım Bankalarının faaliyetlerinde en çok kullandığı işlem türüdür. Bu işlem türünde mal peşin alınır ve müşteriye belli aylık taksitler halinde vadeli olarak satılır. Banka bu işlemde kar payı oranlarına göre bir gelir elde eder. Bankacılık faaliyetlerin sürdürülmesi ve banka giderlerinin karşılanması için murabaha standardı oldukça önemlidir (Ersoy, Çatıkkaş, ve Yatbaz, 2018).

Fon kullandırma yöntemi olan murabaha; katılım bankasının satın aldığı bir ürüne belli bir oranda kâr payı ekleyerek müşteriye satmasıdır. AAOIFI'nin yayınladığı Murabaha ve Diğer Vadeli Alacaklar standardı FFMS 28 no'lu standartta takip edilmektedir. Bu standarda göre malların maliyetine göre kârpayı eklenerek satılması ve satış bedelinin vadeli olarak ödenebileceği gibi defaten de ödenmesine imkan sağlayan bir finans yöntemidir (Çeberlitaş v.d., 2020:85).

1.7. Türkiye'deki faizsiz bankacılık uygulamalarıyla ilgili düzenlemeler

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 2005 yılında yürürlüğe girmesi Türkiye'de Katılım Bankacılığı ile ilgili yapılan önemli düzenlemeler getirilmiştir. Katılım bankacılığı; dünyada İslami bankacılık veya faizsiz finans kuruluşların yerini tutan bankacılık hizmeti olarak bilinir. Bankacılık işlemlerinde İslam'a uygun faizi red eden onun yerine ortaklık yada karpayı sistemi ile faaliyet yürütülen bankacılık hizmetidir. Katılım bankacılığında müşterilerden toplanan mevduat fonları işletilmek üzere ticari faaliyetlerde kullanılır ve ortaya çıkacak olan kar ile müşterileri sürece ortak etme anlayışı vardır (Yılmaz ve Bağış 2020:16).

Türkiye Katılım Bankalar Birliği, Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik Kapsamında Ücretlendirilebilecek Ürün ve Hizmetlere İlişkin İzahname başlıklı kararlar tablo 1.de gösterilmiştir (Faizsiz Finansal Muhasebe Standardı, 2018):

Tablo 1. Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında

NO	ÜRÜN / İŞLEM	AÇIKLAMA VE SINIRLAMALAR
1	BİREYSEL FİNANSMAN (TL/YP)	
1.1	TAHSİS ÜCRETİ	Tahsis ücreti Yönetmelikte belirtilen sınırı aşamaz.
1.1.1 ¹	Konut Finansmanı	
1.1.2	Taşıt Finansman	
1.1.3	İhtiyaç Finansman	
1.2	EKSPERTİZ ÜCRETİ	Tahsis edilen veya reddedilen finansman taleplerinde üçüncü kuruluşlara veya şahıslara ödenen tutarlar dışında finansal tüketiciden herhangi bir ücret tahsil edilemez.
1.3	TAŞINIR VE TAŞINMAZ REHİN ÜCRETİ	Tahsis edilen veya reddedilen finansman taleplerinde üçüncü kuruluşlara veya şahıslara ödenen tutarlar dışında herhangi bir ücret tahsil edilemez.
1.3.1 ²	Konut Finansmanı	
1.3.2	Taşıt Finansmanı	
1.3.3	İhtiyaç Finansmanı	
2	KATILIM FONU (TL/YP)	
2.1	HESAP İŞLETİM ÜCRETİ	Finansal tüketici bazında hesap sayısına bakılmaksızın tek bir ücret tahsil edilebilir. Münhasıran finansman ödemeleri için kullanılan hesaplar, kredi kartına bağlı olarak açılan ve başka işlemler için kullanılmayan hesaplar, finansman veya kredi kartına bağlı sigorta bedellerinin ödenmesi için kullanılan hesaplar ile katılım fonu hesabına bağlı olan ve münhasıran vade yenilemeleri için kullanılan özel cari hesaplardan hesap işletim ücreti tahsil edilemez.
2.2	PARA ÇEKME ÜCRETİ	Finansal tüketicinin hesabının bulunduğu kuruluşa ait ATM'lerden kendi hesabı için para yatırma, bakiye sorgulama ve ilgili kuruluş tarafından belirlenen limit dâhilinde yapılan para çekme işlemlerinden ücret tahsil edilemez.
2.2.1 ³	Diğer Şubeden Para Çekme	
2.2.2 ⁴	ATM Para Çekme ve Bakiye Görüntüleme	
3	PARA TRANSFERLERİ (TL/YP)	
3.1	EFT	
3.1.1 ⁵	EFT Gönderilmesi	
3.1.2 ⁶	İsme Gelen EFT Ödenmesi	
3.1.3	EFT İadesi/Devri	Finansal tüketicinin hatası nedeniyle para iadesi gereken durumlarda TCMB veya üçüncü kuruluşlara ödenen tutarlar dışında finansal tüketiciden herhangi bir ücret tahsil edilemez.

NO	ÜRÜN / İŞLEM	AÇIKLAMA VE SINIRLAMALAR
3.2	HAVALE	Finansal tüketicinin kendi banka ATM'sinden şifre veya kimlik doğrulama vb. yöntemleri kullanmak suretiyle kendi hesabına para yatırması halinde ücret tahsil edilemez. İşlem, finansal tüketicinin, kimlik tespiti yapılması halinde kendi hesabına para yatırma işlemini ücretsiz olarak gerçekleştireceği yönünde önceden bilgilendirilmesi şartıyla gerçekleştirilir. Finansal tüketicinin hesabının bulunduğu şubeden tüketici adına yapılan para yatırma ve kasadan havale işlemlerinden ücret tahsil edilemez. Finansal tüketicinin kendi kredi kartına yapacağı havalelerden ücret alınmaz.
3.2.1 ⁷	Havale Gönderilmesi	
3.2.2 ⁸	İsme Gelen Havale Ödenmesi	
3.2.3	Havale İadesi/Devri	Finansal tüketicinin hatası nedeniyle para iadesi gereken durumlarda TCMB veya üçüncü kuruluşlara ödenen tutarlar dışında finansal tüketiciden herhangi bir ücret tahsil edilemez.
3.3	SWIFT	
3.3.1 ⁹	SWIFT Gönderilmesi	
3.3.2 ¹⁰	SWIFT Ödenmesi	
3.3.3	SWIFT İadesi/Devri	Finansal tüketicinin hatası nedeniyle para iadesi gereken durumlarda TCMB veya üçüncü kuruluşlara ödenen tutarlar dışında finansal tüketiciden herhangi bir ücret tahsil edilemez.
4	KREDİ KARTLARI (TL/YP)	
4.1 / 4.2	YILLIK ÜYELİK ÜCRETİ / EK KART YILLIK ÜYELİK ÜCRETİ	
4.1.1 / 4.1.1 ¹¹	Standart Kartlar	Ek kartlarda tahsil edilecek olan ücret asıl kart ücretinin yüzde ellisini geçemez.
4.1.2 / 4.2.2 ¹¹	Logolu Kartlar	
4.1.3 / 4.2.3 ¹¹	Ortak Markalı Kartlar	
4.1.4 / 4.2.4 ¹¹	Temassız/NFC Kartlar	
4.3 ¹²	KART YENİLEME ÜCRETİ	Bir takvim yılı (1 Ocak-31 Aralık) içerisinde iki adete kadar kayıp, çalıntı, manyetik hasar, ad-soyad değişikliği ve benzeri nedenler dolayısıyla kart yenileme işlemlerinden ücret tahsil edilemez. Süresi biten kartın banka tarafından yenilenmesi işlemi bu sayıya dâhil edilmeyecektir.
4.4 ¹³	NAKİT AVANS ÜCRETİ	Kredi kartlarından alışveriş sonrası yapılan taksitlendirme işlemlerinden ücret tahsil edilemez.
5	DİĞER (TL/YP)	
5.1 ¹⁴	KİRALIK KASA ÜCRETİ	Kiralık kasa ziyaretine ilişkin herhangi bir ücret alınmaz.
5.2	KAMPANYALI ÜRÜN VEYA HİZMETLER ÜCRETİ	

1.8. Mukayeseli tablolar

Tablo 2. Katılım bankalarının finansal büyüklükleri

BANKA	TARİH	Toplanan Fonlar - TL	Toplanan Fonlar - YP	Toplanan Fonlar Toplam	Kullandırılan Fonlar - TP	Kullandırılan Fonlar - YP	Kullandırılan Fonlar Toplam
Albaraka Türk	2021	19.102.511	47.635.229	66.737.740	24.415.609	24.451.693	48.867.302
Kuveyt Türk.	2021	46.699.402	104.491.635	151.191.037	53.355.742	41.530.583	94.886.325
Emlak	2021	6.517.162	9.936.603	16.453.765	10.380.050	4.776.151	15.156.201
Türkiye Finans	2021	17.754.891	44.529.958	62.284.849	28.280.310	20.086.123	48.366.433
Vakıf Katılım	2021	14.351.254	36.065.184	50.416.438	21.172.217	17.446.238	38.618.455
Ziraat Katılım	2021	26.970.445	30.461.885	57.432.330	33.087.882	19.470.558	52.558.440
Katılım	2021	131.395.665	273.120.494	404.516.159	170.691.810	127.761.346	298.453.156
Ziraat Katılım	2021	25.108.703	26.588.750	51.697.453	32.267.471	16.662.254	48.929.725
Vakıf Katılım	2021	14.018.416	34.215.489	48.233.905	19.672.915	16.119.636	35.792.551
Katılım	2021	123.744.977	258.318.126	382.063.103	169.307.857	120.150.046	289.457.903
Türkiye Finans	2021	16.768.021	44.068.313	60.836.334	29.704.598	18.830.265	48.534.863
Emlak Katılım	2021	6.275.843	8.845.985	15.121.828	10.944.152	4.199.375	15.143.527
Kuveyt Türk	2021	43.928.496	100.539.511	144.468.007	52.361.696	40.641.842	93.003.538
Albaraka Türk	2021	17.645.498	44.060.078	61.705.576	24.357.025	23.696.674	48.053.699
Ziraat Katılım	2021	24.050.784	24.178.540	48.229.324	30.163.372	15.551.248	45.714.620

Vakıf Katılım	2021	14.083.743	27.748.835	41.832.578	18.923.265	13.788.906	32.712.171
Katılım Bankacılığı	2021	121.307.391	231.744.414	353.051.805	167.931.054	107.712.559	275.643.613
Türkiye Finans	2021	17.930.385	44.197.878	62.128.263	33.122.890	16.697.863	49.820.753
Emlak Katılım	2021	6.012.920	6.759.241	12.772.161	9.434.349	3.598.008	13.032.357
Kuveyt Türk	2021	42.446.550	89.714.335	132.160.885	52.596.014	36.617.768	89.213.782
Albaraka Türk	2021	16.783.009	39.145.585	55.928.594	23.691.164	21.458.766	45.149.930

Kaynak: TKBB- Mukayeseli Tablolar

Tablo 2. de BDDK raporlarına 2021 yılı içerisinde katılım bankalarının topladıkları fonlar ve kullandırmış oldukları fonların toplamaları gösterilmiştir. Tabloda görüleceği üzere 2021 yılı içerisinde en fazla fon kullanan banka sırasıyla Kuveyt Türk, Albaraka, Türkiye Finans, Ziraat Katılım, Vakıf Katılım Ve Emlak Katılım bankalarından oluşmaktadır. En fazla fon kullandıran bankalar ise sırasıyla Kuveyt Türk, Ziraat Katılım, Türkiye Finans, Albaraka, Vakıf Katılım Ve Emlak Katılım bankalarından oluşmaktadır.

2. İSLAMİ FİNANS SİSTEMİ

İslami finans sistemi, Kur'an da açıkça haram olduğu bildirilen faiz işlemleri kullanmadan faaliyet sürdürmek, özellikle muhafazakar kesimine faizsiz finans alternatifleri sunmaktadır. Bu yüzden İslami şartlara uygun bankacılık hizmetlerinden yararlanmak isteyen kişilerin İslami finans konusunda bilinçlenmesinin ve İslami finans yöntemleri hakkında bilgi sahibi olması İslami finans sistemine katılımlarına etki edecektir (Doğan, 2020:7).

Faizsiz finans sistemi, parasal işlemlerle mal ve hizmet alımı yapılırken aynı şekilde kazançlarında mal ve hizmet üzerinden olması gerekmektedir. Bankalar paradan para kazanmak yerine müşterilerin tasarruflarına ticari işletmelerde kullanarak elde edilen gelire ortak etme yada ticari faaliyet sonucu ortaya çıkan gelir karşılığında belli bir oranda karpayı vererek işlem sürdüren bir sistem olarak tanımlamak mümkündür (Akın, 2010).

Faizsiz finans sisteminde gelecekte elde edilecek bir para karşılığında şu andaki ticaretten vazgeçmek manasına gelmektedir. Çünkü yatırımcı tasarrufu karşılığında bir varlık yada belli haklar mukabilinde sonuca varmak istemektedir. Sonuçta bankaya fon yatıran müşteri gelecekteki işletme karına ortak olmuş demektir (Mabid, 2017).

Faizsiz finans sistemi yada islami finans sistemi faize bulaşmadan nakit ihtiyacı olan kişilere yardım etmek amacı taşımaktadır. Bu yardımlaşma sosyal adaleti sağladığı gibi hakça gelir dağılımını da gerçekleştirmektedir. Faizsiz finans sistemi parasal istikrarı ve güveni sağlamakta ve yatırımcıları spekülatif faaliyetlere karşı koruyarak güven ortamı oluşturmaktadır (Ahmed, 2006).

Faizsiz finans sistemi 1970'lere kadar faizli kredi sağlamak yerine kar ortaklığına dayanmaktaydı (Sıddıki, 2006). Çünkü nakit insanlar için hayati bir iktisad aracı ve insan ihtiyaçlarının karşılanması için vazgeçilmez bir kaynaktır. Tasarruf sahipleri fonlarını ortaklık yoluyla bankalara teslim ederek toplumsal islami refaha ulaşmış olacaktır. Bu durumda dini olarak hem fon verenlerin ve hem de alanların refah düzeylerine olumlu etki edecektir (Humayun ve Presley, 1989). Sonuç olarak faizsiz finans teorisinin ortaya çıkışında dini duygular önemli yer edinmektedir (Geelani, 2005).

Faizsiz finans sisteminin ortaya çıkış hikayesi Müslümanlık öncesine dayanmaktadır. İslam öncesi Arap toplumunda tefecilik sistemi ciddi boyutlara ulaşmıştır. Borçlarını ödemede zorluk çeken kişilerin toplam borcu artırılır ve buna bağlı yeni ödeme planı oluşturulurdu. Buda insanları daha da zor duruma sokabilmekteydi. Zaten İslamiyet öncesi faiz yasağının olmaması bu durumu daha da uygulanabilir hale getirmiştir (Holden, 2008).

Kredili satış Hz. Peygamber zamanında da vardı. Ancak kredili satış sadece tüketicinin ödenmesinde kullanılmaktaydı. Bir diğer finansman yöntemi ise gelecekte teslim edilecek mal için önceden ödeme yapma biçimi olan selem sistemiydi. İslami finans yönteminin en belirgin özelliği ipotek kullanmasıdır. Müşterilerine faizsiz kredi kullandıran katılım bankaları belli bir kar marjı ile kredi kullanırken bu kredinin geri ödenmesi için kendisini güvenli hale getirmek için en kullanışlı yöntem ipotek yönteminin İslami çerçevede ele almasıdır (Sheng ve Singh, 2013:84).

2.1. İslami bankacılık kavramı

Faizsiz ya da İslami bankalar olarak nitelendirilen Katılım Bankaları, 1983 yılında Özel Finans Kuruluşları olarak faaliyetlerine başlamıştır. 2005 yılında yapılan kanun değişikliği ile katılım bankacılığı ismini almıştır. Tüm dünyada İslami Bankacılık şeklinde bilinen Katılım Bankacılığı muhafazakar kesimin çok rağbet göstermesini sağlamıştır. Ülkemizde geleneksel bankacılık sistemi ile karıştırılmasını istemeyen katılım bankaları islami bankacılık ismini daha fazla kullanmaktadır (Türkan ve Kılıç, 2021: 158).

İslami bankacılık İslam dininin gereklerine göre bankacılık hizmeti sunan bir bankacılık sistemidir (IADI, 2010:1). Temel felsefesi yapılacak olan ticari faaliyetlerden gelecek gelir üzerinden pay alma hakkı sistemine dayanmaktadır (Pervez, 1990: 265).

Bu yüzden Katılım bankacılığı, İslami bankacılık, kâr ve zarar paylaşımı bankacılığı olarak da bilinmektedir. Zaten bankacılık kanunundaki tanımı da bu çerçevede açıklanmaktadır. Buna göre Katılım bankası ilgili kanun maddesine göre cari ve katılma hesabıyla fon toplayan ve yurtiçi, yurtdışı faaliyet gösteren ve bu Türkiye’de şubeleri olan bankaları ifade etmektedir (5411 Sayılı Kanun).

Şekil 2. İslami Finansal Kurumlar (Kaynakça: Yatbaz, 2019:42).

Sonuç itibarıyla İslami finans kuruluşları; İslami bankalar, İslami pencereler, tekafül, İslami kolektif yatırım planları, İslami yatırım fonu, mudaraba, İslami mortgage şirketler ve İslami yatırım bankaları şeklinde tanımlanmaktadır (Yatbaz, 2019:43).

2.2. İslami bankacılıkta temel ilkeler

Genel olarak temel ilkeleri sıralayacak olursak; ol haram olan mal ve hizmetlerle ilgili olmaması, faiz yasağı, aşırı belirsizlik, kumar, kâr zarar paradan para kazanma amacının güdülmemesi paylaşımı esasına dayalı olması ve sözleşmelerin kutsal kabul edilmesidir.

2.2.1. Faiz

Arapçada riba anlamına gelen faiz, fazlalık veya artış olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2021:16). Başka bir ifade ile; Faiz, paradan para kazanma yada sermayenin getirisi olarak kullanılmaktadır. (Türkan, 2019, s.15).

2.2.2. Aşırı belirsizlik

Belirsizlik kelime anlamı sonuçlarının ne olacağının tam olarak bilinmemesi anlamına gelmektedir. İslam dininde belirsizlik yasaklanmıştır (Aypek, 2009:79).

2.2.3. Kumar

Arapçada kimâr olan isimlendirilen kumar, talih oyunu anlamına gelmektedir (Aypek, 2009:79). Oynanan oyun sonucundan belli bir para yada değerli eşya kazanılması yada kaybedilmesidir. Kumar oyununda belirsizlik sonucu kazanç elde etme durumudur (TDV, 2002:7). Dinimizde sportif oyunlarda belli kıstasların dışına çıkılması durumunda yani kumar görevi görebilmektedir (Canan, 2012:145).

2.2.4. Kar ve zarar paylaşımı

Dinimizde paraya karşılık para vermek yada verilen bir ürüne karşılık birden fazla ürün talep etmek yasaklanmış ve faiz görev göreceği belirtilmiştir. Caiz olan ise ticari eylem sonucu ortaya çıkabilecek kar veya zara durumun paylaşılmasıdır (Yatbaz, 2019:51)

2.2.5. Haram işlemler

Allah Kur'an'a bazı mal ve hizmetlerin yapılmasını yasaklamıştır. Müslümanlığı benimsemiş insanlar haram olan herşeyden uzak durmalı ve İslam dininin izin vermediği hiç hiçbir projeyi finanse etmemelidir (Kettell, 2011:35).

2.2.6. Paradan para kazanmak

Faiz ile aynı anlama gelen paradan para kazanmak dinimizce yasaklanmıştır. Hiçbir risk almadan borç para vererek verdiğinin üstünü talep etmek faiz kapsamına girmektedir.

2.2.7. Sözleşmelerin kutsallığı

Taraflar arasında yapılacak sözleşmeler herhangi bir belirsizlik içermeden tüm bilgileri içermesi gerekmektedir. Örneğin bir ticari sözleşmesinde malın cinsi, tutarı, vadesi, miktarı yada ödeme zamanı açıkça yazılmalıdır (Hasanuz ve Syed, 2018: 181).

2.3.Ticaret ve faiz arasındaki fark

İslam dininde alışveriş ticari faaliyet sonucu oluşuyorsa helal kılınmış ancak faiz kesin bir şekilde red edilmiştir. Kur'an da faiz işlemi yapan kişilerin öbür dünyada büyük bir hüsrana karşılaşacakları konusunda açıkça uyarılmıştır.

Bu yüzden ticaret ile faiz işlemlerinin karıştırılmaması gerekmektedir. Ticarete belli bir mal veya hizmet olması gerekmektedir. Bu mal ve hizmetin maliyetine göre belli bir oranda kar payı bırakılarak alışveriş işlemine esas olması gerekmektedir. Faizde ise belli bir mal veya hizmet olmadan nakit para üzerinden anaparadan fazla para talep edilmesidir.

Ticaret ve faiz arasındaki ilişki incelendiğinde; ticarete vade konusunun olmadığı, kar işlemler sonucu elde edilen, Kâr oranı ticari işlem bitiminde kesinleşen ve kar oranını sonradan belli olduğu, kar elde edilmesi için satış ve maliyetin üzerinde satış fiyatının gerekli olduğu, işlem sonucunda sadece karın paylaşıldığı, zararın ise sermaye sahibine ait olduğu bir sistem iken; faiz ise belirli bir süre içerdiği, paranın para ile yükseltildiği, oranın önceden belli olduğu, tarafların faiz miktarını bildiği, kar zarar durumunda faizin değişmediği durumlardan oluşmaktadır.

2.4. Faizsiz finans işlemlerinde kar payı

Katılım bankacılığında müşterilerden toplanan nakitlerin banka tarafından ticari faaliyetler sonucu işletilerek ortaya çıkacak gelirden mevduat sahiplerine belli bir oranda pay vermesine kar payı denilmektedir. Katılım bankaları müşterilerden topladığı fonları bir havuzda toplayarak, haram olmayan işlerde paranın işletilmesini sağlar ve bunun sonucunda kazanç yada karlar mevduat sahiplerine pay edilmektedir (Yatbaz, 2019:30).

2.5. İslami bankalar ile geleneksel bankaların karşılaştırılması

Katılım bankaları ve geleneksel bankalar arasında karlılık bakımından bir fark bulunmazken, katılım bankalarının likiditesi yüksek ve riski düşük bankalar olduklarını bilinmektedir. Katılım bankacılığında faiz işlemi kesin bir şekilde red edilirken geleneksel bankacılığın temel çalışma prensibi faiz sistemi üzerinde bulunmaktadır (A Şendurur ve Temelli, 2018:335).

İslami ve geleneksel bankaları arasındaki fark incelendiğinde; islami bankaların islami ilkelere dayandığı, sabit bir kazancın olmadığı, kârın paylaşılması esasına dayandığı, cari hesaplar dışında kalan hesapların garanti altında olmadığı, islami finansal araçların kullanıldığı görülmektedir.

Geleneksel bankacılık ise; İnsan yapımı ilkelere dayandığı, faiz oranını belli olduğu, en yüksek kar oranının hedeflendiği, borç fara verip fazlasıyla ama sistemine dayandığı, müşteri fonlarının garanti altında olduğu, faiz oranlarının sabit olmadığı, faiz oranlarının vadeye göre değiştiği, bütün finansal araçların kullanılabildiği ve sabit gelir garantisi sunduğu bir sistemdir (Kaynak: (NBP, 2022).

Yukarıda açıklandığı üzere özetle; katılım bankacılık ile geleneksel bankacılık arasındaki en temel farkların biri faiz iken diğeri kar ve zarar sonucunda müşterinin durumu belirtilebilir. Katılım bankacılığında işlem sonucunda müşteri kar ve zarara ortak iken geleneksel bankacılıkta müşteri yatırmış olduğu fon karşılığı belirtilen oranda faiz geliri elde edebilmektedir.

3. FAİZSİZ BANKACILIK STANDARTLARI

İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Standartları Organizasyonu (AAOIFI) Uluslararası düzeyde İslami Finansal Muhasebe Standartları yayınlayan tek kurumdur.

3.1. Uluslararası muhasebe standartları kurumu (IASB)

Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi 1973 yılında kurularak faaliyetlerine başlamıştır (Yatbaz, 2019:182). IASB, muhasebe standartlarının uyum içerisinde çalışmasını sağlayan ve söz konusu standartların ve geliştirmesinden. Ayda bir kez toplanan kurul halka açık olarak yönetilmektedir. IASB, tüm muhasebeyle ilgili olan kurum ve kuruluşların, uluslararası muhasebe standartlarının oluşturulmasından sorumlu olan ve bağımsız çalışan bir kurul görevi görmektedir (Güdelci, 2019:4).

3.2. İslami finans istişare grubu (IFCG)

IASB 2011 yılında Uluslararası Muhasebe Standartları kurulunun başlattığı çalışmalar sonucunda Şerî Uyumlu Araçlar ve İşlemler Çalışma Grubu adıyla bir danışma grubu oluşturulmuştur (Yatbaz, 2019:183). Danışma grubunun temel amacı standartların uygulanması aşamasında ortaya çıkacak sıkıntıları gidermektir. Yine grubun diğer bir görevi ise katılım bankalarının gerçekleştirdiği murabaha işleminin bir finansal aracılık hizmeti mi yoksa bir ticari faaliyet yada bir satış sözleşmesi kapsamında mı değerlendirilmesi gerektiği konusunda görüş bildirmektedir (Aydoğmuş ve Ülker,2021:59)

3.3. AAOIFI muhasebe standardı

Türkiye’de muhasebe standartları düzenlemek ve yayımlamakla ilgili tek yetkili kurum KGK’nin kuruluş amacı “Uluslararası standartlara uygun ve Türkiyede uygulanabilir standartlar oluşturmak üzere faaliyet sürdüren bağımsız bir kuruluştur.

4. FAİZSİZ FİNANS MUHASEBE STANDARTLARININ MALİ MÜŞAVİRLER ÜZERİNDEKİ ALGISININ DEĞERLENDİRİLMESİ TRB1 BÖLGESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Faizsiz finans kuruluşları (FFK) doğrudan ticaretin finansmanını ilkesine göre hareket etmekte ve tüm İslam ülkelerinde gelişmekte olan bir sistemdir. Ülkemizin büyük çoğunluğu Müslüman oluşu faizsiz sistemlerin uygulanmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu kapsamda Türkiye’de 1985 yılında özel finans kurumları Türk Bankacılık Sektörüne (TBS) dahil edilmesi ile faizsiz finans kuruluşların çalışmaları yasal düzenleme ile sürdürülmüştür (TKBB, 2019).

4.1. Çalışmanın amacı

Bu çalışmada, İslami ilkelere göre faizsiz finans muhasebe standartlarının mali müşavirler üzerindeki algısının değerlendirilmesinin incelenip ve bu konu ile ilgili analizlerin yapılarak, Faizsiz Bankacılık standartları açıklanacaktır. Çalışmamız Anket çalışmaları ile ulaşılabilecek sonuçlar elde edilen verilerin faizsiz finans muhasebe standartlarının mali müşavirler üzerindeki algısının değerlendirilmesinin etkilerini belirlemeye çalışacaktır. Bu bağlamda çalışmamızda Faizsiz Bankacılık finans standartlarının amaçları açıklanmış, Faizsiz Bankacılık standartlarına olan ihtiyaç değerlendirilmiştir. Bu alanda faaliyet gösteren AAOIFI’nin yayınladığı Faizsiz Bankacılık standartlarının önemi çalışmamızda açıklanmıştır. S.M.M.M ve Y.M.M. meslek mensupları ise bu yeni ortaya çıkan standartların uygulanmasında öncü konumundadır. Bundan dolayı çalışmamız önem kazanmıştır. Çalışmamızın amacı; Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarının mali müşavirlerin bu standartların uygulanmasına yönelik algılarını belirleyip hem bu standartların uygulanmasında yapılacak çalışmalara hem de meslek mensuplarının ihtiyaç duyduğu eğitimler hakkında bilgi verip, literatüre ve meslek uygulamalarına katkı sağlamaktır.

4.2. Yöntem

Sosyal bilimler araştırma yöntemlerinden en çok kullanılan iki araştırma yöntemi nitel ve nicel araştırma türüdür. Nitel araştırma çok çeşitli araştırma modellerini, epistemolojik yaklaşımları ve derinlemesine görüşme, odak grup ve katılımcı gözleme, doküman ve görsel veri analizini kapsayan özellikle toplumsal araştırmalarda kullanılan bir yaklaşımdır. Nitel araştırma tarihsel süreç içerisinde, doğal olayların açıklanması olduğu için öznel görüş, yorumlayıcı araştırma ve alan araştırması şeklinde isimlendirilmektedir. Nitel araştırmada kişilerin hayatları, yaşam hikayeleri, sosyal davranış biçimleri ve toplum tarafından değişikliği yol açabilecek bilgi üretme sürecidir. Yine nitel araştırma derinlemesine analiz özelliği ile kendine özgü betimlemeler içermektedir (Uslu, 2022:67).

Çalışmamızda TRB1 Bölgesi kentlerinden Tunceli, Elazığ, Malatya ve Bingöl de görev yapan mali müşavirlerle anket uygulanarak veri toplanmıştır. Anket toplama işlemi yüzü yüze yapıldığı için ankete katılanların duygu ve düşüncelerine yönelik yorumlamalar yapılmıştır.

4.2.1. Araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları

Bu çalışma sadece TRB1 Bölgesi kentlerinden Tunceli, Elazığ, Malatya ve Bingöl de görev yapan mali müşavirlerden oluşmaktadır. Çalışmanın evrenini oluşturan serbest ve bağımlı mali müşavir sayısı 817 kişiden oluşmaktadır. İllere göre dağılımı ise; Malatya; 287 serbest mali müşavir, bağımlı mali müşavir ise 191 kişiden oluşmaktadır. Elâzığ; 198 serbest mali müşavir, bağımlı mali müşavir ise 75 kişiden oluşmaktadır. Bingöl; 40 serbest mali müşavir, bağımlı mali müşavir ise 9 kişiden oluşmaktadır. Tunceli; ise toplam 17 serbest mali müşavir ve bağımlı mali müşavir bulunmaktadır.

Ankete katılan toplam serbest ve bağımlı mali müşavir sayısı 75 kişiden oluşmaktadır.

4.2.2. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliği

Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğini kaynakçada belirtmiş olduğum ulusal makaleler, alanla ilgili yapılmış literatür taramaları, ilgili konu hakkındaki doküman ve materyaller, tez içinde bahsi geçen TRB1 Bölgesindeki mali müşavirler ile yapılan kişisel görüşmeler ve anket formu verileri oluşturmaktadır.

4.2.3. Araştırmanın soruları

Anket çalışmamıza katılan mali müşavirlerin analizde kullanılacak problemlerin tespit edilmesi amacıyla aşağıda sunulan sorulara verdikleri cevaplar irdelenmiştir.

Türkiye’deki katılım bankalarında çalışan ve muhasebe ve finansal raporlama biriminde görev yapan personellerin Faizsiz Bankacılık standartları farkında mıdır?

- Türkiye’deki katılım bankalarında çalışan ve muhasebe ve finansal raporlama biriminde görev yapan personellerin Faizsiz Bankacılık standartlarının Türkiye’de uygulanmasına yaklaşımları nasıldır?
- Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının Türkiye’de uygulanmasında hangi modelin kullanılacağı konusunda katılımcıların tercihleri ne yöndedir?
- Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının Türkiye’de uygulanmasında hangi kurum ve kuruluşların görev alacağı konusunda katılımcıların görüşleri ne yöndedir?
- Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının Türkiye’de kullanmasını zorlaştıran ve kolaylaştıran kıstaslara bakış açıları nasıldır?
- Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının Türkiye’de yürürlüğe konulması durumunda ortaya çıkması beklenen yarar ve zararlara bakış açıları nasıldır?

4.3. Araştırmanın hipotezleri

Mali müşavirlerin görev yaptıkları TRB1 bölgelerindeki mesleki tecrübeleri kıstas alınarak aşağıda belirtilen 25 hipotez kurulmuştur. Anket sonucunda elde edilen veriler SPSS istatistik analiz programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizde güvenilirlik testi, geçerlilik testi, t-testi, ANOVA testi kullanılmıştır. Söz konusu farklılık hipotezleri aşağıdaki gibidir:

H1: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıran Etkenler Düzeyinin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşmaktadır.

H2: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıran Etkenler Düzeyinin Yaşlarına Göre Farklılaşmaktadır.

H3: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşmaktadır.

H4: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşmaktadır.

H5: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mesleklerine Göre Farklılaşmaktadır.

H6: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşmaktadır.

H7: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Yaşlarına Göre Farklılaşmaktadır.

H8: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşmaktadır.

H9: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşmaktadır.

H10: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mesleklerine Göre Farklılaşmaktadır.

H11: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşmaktadır.

H12: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Yaşlarına Göre Farklılaşmaktadır.

H13: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşmaktadır.

H14: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşmaktadır.

H15: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mesleklerine Göre Farklılaşmaktadır.

H16: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşmaktadır.

H17: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Yaşlarına Göre Farklılaşmaktadır.

H18: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşmaktadır.

H19: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşmaktadır.

H20: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mesleklerine Göre Farklılaşmaktadır.

H21: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşmaktadır.

H22: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Yaşlarına Göre Farklılaşmaktadır.

H23: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşmaktadır.

H24: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşmaktadır.

H25: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mesleklerine Göre Farklılaşmaktadır.

5. BULGULAR

5.1. Çalışma hipotezleri sonuçları

Tez çalışmamızda anket sonuçlarına göre TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin faizsiz finansal muhasebe standartlarına ait algı düzeyleri ve hipotezlerin sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 3. TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Demografik Özellikleri

		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Erkek	45	60,0
	Kadın	30	40,0
Yaş	18-25	5	6,7
	26-35	25	33,3
	36-45	29	38,7
	46 ve Üzeri	16	21,3
Meslek	SMMM	73	97,3
	YMM	2	2,7
Öğrenim Durumu	Lisans	58	77,3
	Yüksek Lisans	17	22,7
Mesleki Deneyim	0-5	10	13,3
	6-10	32	42,7
	11-15	20	26,7
	16-20	13	17,3
Toplam		75	100,0

Tablo 3’de çalışmaya katılan TRB1’deki mali müşavirlere ait demografik özellikler görülmektedir. Tabloya göre, çalışmaya katılan mali müşavirlerin %40’ı (30) kadın ve %60’ı (45) erkektir. Mali müşavirlerin %6,7’si (5) 18-25, %33,3’ü (25) 26-35, %38,7’si (29) 36-45 ve %21,3’ü (16) 46 yaş ve üzerindedir. Çalışmaya katılan mali müşavirlerin %97,3’ü (73) SMMM ve %2,7’si (2) YMM olarak çalışmaktadır. Mali müşavirlerin %77,3’ü (58) lisans ve %22,7’si (17) yüksek lisans mezunudur. Son olarak çalışmaya katılan mali müşavirlerin %13,3’ü (10) 0-5, %42,7’si (32) 6-10, %26,7 (20) 11-15 ve %17,3’ü (13) 16-20 yıl arasında mesleki deneyime sahip olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4. TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Anket Sorularına Vermiş Oldukları Cevaplar

Türkiye’deki faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik aşağıda belirtilen İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının uygulanmasını zorlaştıran nedenler hakkında düşünceniz nedir?		f	%
Soru 1	Düzy 1	35	46,7
	Düzy 2	14	18,7
	Düzy 3	9	12,0
	Düzy 4	9	12,0
	Düzy 5	8	10,7
Soru 2	Düzy 1	17	22,7
	Düzy 2	17	22,7
	Düzy 3	14	18,7
	Düzy 4	21	28,0
	Düzy 5	6	8,0
Soru 3	Düzy 1	12	16,0
	Düzy 2	11	14,7
	Düzy 3	18	24,0
	Düzy 4	26	34,7
	Düzy 5	8	10,7
Soru 4	Düzy 1	15	20,0
	Düzy 2	19	25,3
	Düzy 3	20	26,7
	Düzy 4	18	24,0
	Düzy 5	3	4,0
Soru 5	Düzy 1	23	30,7
	Düzy 2	18	24,0
	Düzy 3	9	12,0
	Düzy 4	16	21,3
	Düzy 5	9	12,0
Soru 6	Düzy 1	20	26,7
	Düzy 2	19	25,3
	Düzy 3	14	18,7
	Düzy 4	12	16,0
	Düzy 5	10	13,3
Soru 7	Düzy 1	20	26,7
	Düzy 2	17	22,7
	Düzy 3	19	25,3
	Düzy 4	13	17,3
	Düzy 5	6	8,0
Soru 8	Düzy 1	17	22,7
	Düzy 2	20	26,7
	Düzy 3	14	18,7
	Düzy 4	18	24,0
	Düzy 5	6	8,0
Soru 9	Düzy 1	9	12,0
	Düzy 2	20	26,7
	Düzy 3	17	22,7
	Düzy 4	18	24,0
	Düzy 5	11	14,7
Soru 10	Düzy 1	12	16,0
	Düzy 2	19	25,3
	Düzy 3	19	25,3
	Düzy 4	16	21,3
	Düzy 5	9	12,0

Soru 11	Düzy 1	12	16,0
	Düzy 2	18	24,0
	Düzy 3	15	20,0
	Düzy 4	18	24,0
	Düzy 5	12	16,0
Soru 12	Düzy 1	15	20,0
	Düzy 2	16	21,3
	Düzy 3	14	18,7
	Düzy 4	19	25,3
	Düzy 5	11	14,7
Soru 13	Düzy 1	15	20,0
	Düzy 2	18	24,0
	Düzy 3	16	21,3
	Düzy 4	20	26,7
	Düzy 5	6	8,0
Türkiye’deki faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının getireceğı aşağıda belirtilen muhtemel yararlar hakkında düşünceniz nedir?		f	%
Soru 14	Düzy 1	19	25,3
	Düzy 2	15	20,0
	Düzy 3	21	28,0
	Düzy 4	12	16,0
	Düzy 5	8	10,7
Soru 15	Düzy 1	9	12,0
	Düzy 2	19	25,3
	Düzy 3	20	26,7
	Düzy 4	17	22,7
	Düzy 5	10	13,3
Soru 16	Düzy 1	8	10,7
	Düzy 2	17	22,7
	Düzy 3	16	21,3
	Düzy 4	23	30,7
	Düzy 5	11	14,7
Soru 17	Düzy 1	6	8,0
	Düzy 2	17	22,7
	Düzy 3	32	42,7
	Düzy 4	15	20,0
	Düzy 5	5	6,7
Soru 18	Düzy 1	14	18,7
	Düzy 2	19	25,3
	Düzy 3	16	21,3
	Düzy 4	21	28,0
	Düzy 5	5	6,7
Soru 19	Düzy 1	16	21,3
	Düzy 2	15	20,0
	Düzy 3	12	16,0
	Düzy 4	23	30,7
	Düzy 5	9	12,0
Soru 20	Düzy 1	15	20,0
	Düzy 2	15	20,0
	Düzy 3	12	16,0
	Düzy 4	22	29,3
	Düzy 5	11	14,7
Soru 21	Düzy 1	17	22,7
	Düzy 2	15	20,0
	Düzy 3	8	10,7
	Düzy 4	23	30,7

	Düzy 5	12	16,0
Soru 22	Düzy 1	11	14,7
	Düzy 2	18	24,0
	Düzy 3	16	21,3
	Düzy 4	23	30,7
	Düzy 5	7	9,3
Soru 23	Düzy 1	17	22,7
	Düzy 2	15	20,0
	Düzy 3	16	21,3
	Düzy 4	17	22,7
	Düzy 5	10	13,3
Soru 24	Düzy 1	12	16,0
	Düzy 2	24	32,0
	Düzy 3	15	20,0
	Düzy 4	19	25,3
	Düzy 5	5	6,7
Türkiye’deki faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının getireceğı aşağıda belirtilen muhtemel zararlar hakkında düşünceniz nedir?		f	%
Soru 25	Düzy 1	20	26,7
	Düzy 2	15	20,0
	Düzy 3	11	14,7
	Düzy 4	14	18,7
	Düzy 5	15	20,0
Soru 26	Düzy 1	18	24,0
	Düzy 2	11	14,7
	Düzy 3	13	17,3
	Düzy 4	20	26,7
	Düzy 5	13	17,3
Soru 27	Düzy 1	12	16,0
	Düzy 2	23	30,7
	Düzy 3	13	17,3
	Düzy 4	18	24,0
	Düzy 5	9	12,0
Soru 28	Düzy 1	12	16,0
	Düzy 2	29	38,7
	Düzy 3	13	17,3
	Düzy 4	13	17,3
	Düzy 5	8	10,7
Soru 29	Düzy 1	9	12,0
	Düzy 2	23	30,7
	Düzy 3	20	26,7
	Düzy 4	15	20,0
	Düzy 5	8	10,7
Soru 30	Düzy 1	7	9,3
	Düzy 2	21	28,0
	Düzy 3	17	22,7
	Düzy 4	19	25,3
	Düzy 5	11	14,7
Soru 31	Düzy 1	12	16,0
	Düzy 2	20	26,7
	Düzy 3	11	14,7
	Düzy 4	23	30,7
	Düzy 5	9	12,0
Faizsiz Finans Muhasebe Standartları’nın ya da İslami ilkelerle uyumlu yerel muhasebe standartlarının Türkiye’de uygulanması sürecinde aşağıda belirtilen kişi veya kurumların önem derecesini belirtiniz?		f	%

Soru 32	Düzy 1	17	22,7
	Düzy 2	12	16,0
	Düzy 3	13	17,3
	Düzy 4	18	24,0
	Düzy 5	15	20,0
Soru 33	Düzy 1	9	12,0
	Düzy 2	21	28,0
	Düzy 3	8	10,7
	Düzy 4	22	29,3
	Düzy 5	15	20,0
Soru 34	Düzy 1	10	13,3
	Düzy 2	20	26,7
	Düzy 3	23	30,7
	Düzy 4	16	21,3
	Düzy 5	6	8,0
Soru 35	Düzy 1	7	9,3
	Düzy 2	20	26,7
	Düzy 3	23	30,7
	Düzy 4	20	26,7
	Düzy 5	5	6,7
Soru 36	Düzy 1	13	17,3
	Düzy 2	10	13,3
	Düzy 3	21	28,0
	Düzy 4	19	25,3
	Düzy 5	12	16,0
Soru 37	Düzy 1	16	21,3
	Düzy 2	15	20,0
	Düzy 3	16	21,3
	Düzy 4	17	22,7
	Düzy 5	11	14,7
Soru 38	Düzy 1	21	28,0
	Düzy 2	13	17,3
	Düzy 3	16	21,3
	Düzy 4	16	21,3
	Düzy 5	9	12,0
Soru 39	Düzy 1	24	32,0
	Düzy 2	13	17,3
	Düzy 3	17	22,7
	Düzy 4	14	18,7
	Düzy 5	7	9,3
Faizsiz bankacılık ve finans temsilcileri	Düzy 1	17	22,7
	Düzy 2	19	25,3
	Düzy 3	16	21,3
	Düzy 4	16	21,3
	Düzy 5	7	9,3
Soru 40	Düzy 1	20	26,7
	Düzy 2	7	9,3
	Düzy 3	16	21,3
	Düzy 4	20	26,7
	Düzy 5	12	16,0
Türkiye’deki faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının düzenlenmesi ve uygulanması konusunda aşağıda belirtilen alternatifler hakkındaki düşünceniz nedir? (TMS: Türkiye Muhasebe Standartları; TFRS: Türkiye Finansal Raporlama Standartları; FFMS: Faizsiz Finans Muhasebe Standartları)		f	%
Soru 41	Düzy 1	14	18,7
	Düzy 2	17	22,7

	Düzyey 3	16	21,3
	Düzyey 4	15	20,0
	Düzyey 5	13	17,3
Soru 42	Düzyey 1	15	20,0
	Düzyey 2	20	26,7
	Düzyey 3	17	22,7
	Düzyey 4	9	12,0
	Düzyey 5	14	18,7
Soru 43	Düzyey 1	11	14,7
	Düzyey 2	13	17,3
	Düzyey 3	18	24,0
	Düzyey 4	22	29,3
	Düzyey 5	11	14,7
Soru 44	Düzyey 1	11	14,7
	Düzyey 2	14	18,7
	Düzyey 3	20	26,7
	Düzyey 4	20	26,7
	Düzyey 5	10	13,3

Türkiye’deki faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik aşağıda belirtilen İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının uygulanmasını zorlaştıran nedenler hakkında düşünceniz nedir?

Tablo 4’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin ölçek sorularına verdikleri cevaplar görülmektedir. Ölçeğin ilk boyutu “İslami İlkelerle Uyumlu Muhasebe Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıran Nedenler” alt boyutundan oluşmaktadır. Bu boyuta verilen cevaplar şu şekildedir: “Mevcut standartların yeterli görülmesi” sorusuna mali müşavirlerin %46,7’si (35) hiç katılmadığını belirtmiştir. “Değişikliği gerektirecek yeteri kadar mevcut işlem bulunmaması” sorusuna mali müşavirlerin %28’i (21) katıldığını belirtmiştir. “Henüz yeterli bir farkındalığın oluşmamış olması” sorusuna mali müşavirlerin %34,7’si (26) katıldığını belirtmiştir. “Yasal engellerin bulunması ve aşılamayacağı düşüncesi” sorusuna mali müşavirlerin %26,7’si (20) kararsız olduğunu belirtmiştir. “Mevcut standartların ihtiyacı karşıladığı düşüncesi” sorusuna mali müşavirlerin %30,7’si (23) hiç katılmadığını belirtmiştir. “Faizsiz bankaların henüz böyle bir değişikliğe hazır olmaması” sorusuna mali müşavirlerin %26,7’si (20) hiç katılmadığını belirtmiştir. “Laiklik ilkesi ile örtüşmüyor olması” sorusuna mali müşavirlerin %26,7’si (20) hiç katılmadığını belirtmiştir. “Faizsiz bankacılık ve finans kesiminde yeterli talebin oluşmaması” sorusuna mali müşavirlerin %26,7’si (20) katılmadığını belirtmiştir. “Bu alanda uzman muhasebeci ve denetçi sıkıntısı” sorusuna mali müşavirlerin %26,7’si (20) katılmadığını belirtmiştir. “Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarının henüz çok yeni olması” sorusuna mali müşavirlerin %25,3’ü (19) katılmadığı ve %25,3’ü (19) kararsız olduğunu belirtmiştir. “Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarının zorlayıcı olmaması” sorusuna mali müşavirlerin %24’ü (18) katılmadığı ve

%24'ü (18) kararsız olduğunu belirtmiştir. “Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarının uluslararası olarak kabul görmemesi” sorusuna mali müşavirlerin %25,3'ü (19) katıldığını belirtmiştir. “Uygulamada çift başlılığın ortaya çıkacağı düşüncesi” sorusuna mali müşavirlerin %26,7'si (20) katıldığını belirtmiştir.

Türkiye'deki faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının getireceği aşağıda belirtilen muhtemel yararlar hakkında düşünceniz nedir?

Tablo 4'de ölçeğin ikinci boyutu “İslami İlkelerle Uyumlu Muhasebe Standartlarının Uygulanmasının Muhtemel Yararları” alt boyutundan oluşmaktadır. Bu boyuta verilen cevaplar şu şekildedir: “Dünyadaki aynı türden diğer bankaların finansal tablolarıyla uyum sağlanması” sorusuna mali müşavirlerin %28'i (21) kararsız olduğunu belirtmiştir. “Finansal tablolarda gerçeğe uygun sunumun sağlanması” sorusuna mali müşavirlerin %26,7'si (20) kararsız olduğunu belirtmiştir. “Finansal tablolarda ihtiyaca uygun sunumun sağlanması” sorusuna mali müşavirlerin %30,7'si (23) katıldığını belirtmiştir. “Finansal raporlama sürecinde muhasebecilere rehberlik ve ölçütlük sağlanması” sorusuna mali müşavirlerin %42,7'si (32) kararsız olduğunu belirtmiştir. “Karşılaştırılabilir finansal bilgiye ilişkin yeterli düzeyde açıklama sunulması” sorusuna mali müşavirlerin %28'i (23) katıldığını belirtmiştir. “Kullanıcıların finansal raporlara duyduğu güvenin artması” sorusuna mali müşavirlerin %30,7'si (23) katıldığını belirtmiştir. “Kullanıcıların daha isabetli kararlar almasının sağlanması” sorusuna mali müşavirlerin %29,3'ü (22) katıldığını belirtmiştir. “Faiz hassasiyeti olan uluslararası yatırımcıların güveninde artış yaşanması” sorusuna mali müşavirlerin %30,7'si (23) katıldığını belirtmiştir. “Finansal tabloların uluslararası geçerliliğinde artış yaşanması” sorusuna mali müşavirlerin %30,7'si (23) katıldığını belirtmiştir. “Finansal raporlamada zamanla makul tutarlılığın sağlanması” sorusuna mali müşavirlerin %22,7'si (17) hiç katılmadığı ve %22,7'si (17) katıldığını belirtmiştir. “Finansal tabloların denetim sürecinde dış denetçilere rehberlik ve ölçütlük sağlama” sorusuna mali müşavirlerin %32'si (24) katılmadığı belirtmiştir.

Türkiye'deki faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının getireceği aşağıda belirtilen muhtemel zararlar hakkında düşünceniz nedir?

Tablo 4’de ölçeğin üçüncü boyutu “İslami İlkelerle Uyumlu Muhasebe Standartlarının Uygulanmasının Muhtemel Zararları” alt boyutundan oluşmaktadır. Bu boyuta verilen cevaplar şu şekildedir: “Finansal tabloları karşılaştırmada zorluklar yaşanacaktır” sorusuna mali müşavirlerin %26,7’si (20) hiç katılmadığını belirtmiştir. “Kullanıcıların finansal bilgileri yorumlamaları değişiklik gösterecektir.” sorusuna mali müşavirlerin %26,7’si (20) katıldığını belirtmiştir. “Kullanıcıların karar alması zorlaşacaktır.” sorusuna mali müşavirlerin %30,7’si (23) katılmadığını belirtmiştir. “Kullanıcıların muhasebe bilgisine duyduğu güven azalacaktır.” sorusuna mali müşavirlerin %38,7’si (29) katılmadığını belirtmiştir. “Dış denetçilerin iş yükünde gereksiz artış yaşanacaktır.” sorusuna mali müşavirlerin %30,7’si (23) katılmadığını belirtmiştir. “Muhasebeciler uyum göstermede büyük zorluk yaşayacaktır.” sorusuna mali müşavirlerin %28’i (21) katılmadığını belirtmiştir. “Muhasebecilerin uyumu için ilave eğitim maliyetleri ortaya çıkacaktır” sorusuna mali müşavirlerin %30,7’si (23) katıldığını belirtmiştir.

Faizsiz Finans Muhasebe Standartları’nın ya da İslami ilkelerle uyumlu yerel muhasebe standartlarının Türkiye’de uygulanması sürecinde aşağıda belirtilen kişi veya kurumların önem derecesini belirtiniz?

Tablo 4’de ölçeğin dördüncü boyutu “İslami İlkelerle Uyumlu Muhasebe Standartlarının Türkiye’de Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurumların Tercihi” alt boyutundan oluşmaktadır. Bu boyuta verilen cevaplar şu şekildedir: “TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası)” sorusuna mali müşavirlerin %24’ü (18) katıldığını belirtmiştir. “BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu)” sorusuna mali müşavirlerin %29,3’ü (22) katıldığını belirtmiştir. “TÜRMOB (Türkiye Serbest Muhasebeciler ve Mali Müşavirler Odaları Birliği)” sorusuna mali müşavirlerin %30,7’si (23) kararsız olduğunu belirtmiştir. “KGK” sorusuna mali müşavirlerin %30,7’si (23) kararsız olduğunu belirtmiştir. “TKBB (Türkiye Katılım Bankaları Birliği)” sorusuna mali müşavirlerin %28’i (21) katılmadığını belirtmiştir. “SPK (Sermaye Piyasası Kurulu)” sorusuna mali müşavirlerin %22,7’si (17) katıldığını belirtmiştir. “Bağımsız denetim firmaları” sorusuna mali müşavirlerin %28’i (21) hiç katılmadığını belirtmiştir. “Muhasebe alanında uzman akademisyenler” sorusuna mali müşavirlerin %32’i (24) hiç katılmadığını belirtmiştir. “Faizsiz bankacılık ve finans temsilcileri” sorusuna mali müşavirlerin %25,3’ü (19) katılmadığını belirtmiştir. “İlgili Bakanlık(lar)” sorusuna mali müşavirlerin %26,7’si (20) hiç katılmadığını ve %26,7’si (20) katıldığını belirtmiştir.

Türkiye’deki faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının düzenlenmesi ve uygulanması konusunda aşağıda belirtilen alternatifler hakkındaki düşünceniz nedir? (TMS: Türkiye Muhasebe Standartları; TFRS: Türkiye Finansal Raporlama Standartları; FFMS: Faizsiz Finans Muhasebe Standartları)

Tablo 4’de ölçeğin beşinci boyutu “İslami İlkelerle Uyumlu Muhasebe Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi” alt boyutundan oluşmaktadır. Bu boyuta verilen cevaplar şu şekildedir: “TMS/TFRS muhasebe standartları mevcut haliyle tek başına uygulanmalıdır.” sorusuna mali müşavirlerin %22,7’si (18) katılmadığını belirtmiştir. “TMS/TFRS standartları İslami ilkelere yakınlştırılarak yine tek başına uygulanmalıdır.” sorusuna mali müşavirlerin %26,7’si (20) katılmadığını belirtmiştir. “TMS/TFRS ile FFMS birlikte uygulanmalıdır.” sorusuna mali müşavirlerin %29,3’ü (22) katıldığını belirtmiştir. “Türkiye’ye özgü İslami ilkelerle uyumlu yerel muhasebe standartları oluşturulmalıdır.” sorusuna mali müşavirlerin %26,7’si (20) kararsız olduğunu ve %26,7’si (20) katıldığını belirtmiştir.

Tablo 5. TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Finansal Muhasebe Standartlarına Ait Algı Düzeyleri

Zorlaştırıcı Etkenler	Olası Yararları	Olası Zararları	Uygulamada Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri	Uygulama Modeli Tercihi
($\bar{X} \pm SS$)	($\bar{X} \pm SS$)	($\bar{X} \pm SS$)	($\bar{X} \pm SS$)	($\bar{X} \pm SS$)
2,76±,638	2,91±,690	2,90±,862	2,89±,777	2,99±,985

Tablo 5’te çalışmaya katılan mali müşavirlerin ölçekte sorulan sorulara vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda hangi alt boyutta, ne düzeyde ortalama puan aldıkları verilmiştir. “Zorlaştırıcı Etkenler” alt boyutunda aldıkları puan ortalaması 2,76’dır. Buna göre bu alt boyutta mali müşavirlerin “Kararsız” düzeyde oldukları görülmektedir. “Olası Yararları” alt boyutunda aldıkları puan ortalaması 2,91’dir. Buna göre bu alt boyutta mali müşavirlerin “Kararsız” düzeyde oldukları görülmektedir. “Olası Zararları” alt boyutunda aldıkları puan ortalaması 2,90’dır. Buna göre bu alt boyutta mali müşavirlerin “Kararsız” düzeyde oldukları görülmektedir. “Uygulamada Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri” alt boyutunda aldıkları puan ortalaması 2,89’dur. Buna göre bu alt boyutta mali müşavirlerin “Kararsız” düzeyde oldukları görülmektedir. Son olarak “Uygulama Modeli Tercihi” alt

boyutunda aldıkları puan ortalaması 2,99’dur. Buna göre bu alt boyutta mali müşavirlerin “Kararsız” düzeyde oldukları görülmektedir.

H1: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 6. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mali Müşavirlerin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumu

	Erkek ($\bar{X} \pm SS$)	Kadın ($\bar{X} \pm SS$)	P
Zorlaştıracı Etkenler	2,61±,651	2,98±,553	0,012*

*Bağımsız Örneklem T Testi, *=p<0,05*

Tablo 6’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır (p<0,05). Ortaya çıkan bu sonuca göre, kadın mali müşavirlerin erkek mali müşavirlere göre daha yüksek bir puan aldıkları görülmüştür.

H1₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H1₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H1₀ hipotezi kabul edildi.

H2: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Yaşlarına Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 7. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mali Müşavirlerin Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu

	Yaş				P
	18-25 ($\bar{X} \pm SS$)	26-35 ($\bar{X} \pm SS$)	36-45 ($\bar{X} \pm SS$)	46 ve Üzeri ($\bar{X} \pm SS$)	
Zorlaştıracı Etkenler	3,03±,566	2,93±,568	2,46±,721	2,93±,396	0,015*

*Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), * p<0,05*

Tablo 7’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde

farklılaşmaktadır ($p<0,05$). Ortaya çıkan bu sonuca göre, 36-45 yaş arasındaki müşavirlerin diğer mali müşavirlere göre daha düşük bir puan aldıkları görülmüştür.

H2₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıran etkenler düzeyinin yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H2₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıran etkenler düzeyinin yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H2₀ hipotezi kabul edildi.

H3: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıran Etkenler Düzeyinin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 8. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıran Etkenler Düzeyinin Mali Müşavirlerin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu

	Lisans ($\bar{X} \pm SS$)	Yüksek Lisans ($\bar{X} \pm SS$)	p
Zorlaştıran Etkenler	2,78±,673	2,68±,507	0,586

Bağımsız Örneklem T Testi, $p>0,05$

Tablo 8’ya göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıran etkenler düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H3₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıran etkenler düzeyinin öğrenim durumlarına bir şekilde göre anlamlı farklılaşmaktadır.

H3₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıran etkenler düzeyinin öğrenim durumlarına bir şekilde göre anlamlı farklılaşmamaktadır.

H3₁ hipotezi kabul edildi.

H4: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıran Etkenler Düzeyinin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 9. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşma Durumu

	Mesleki Deneyim				P
	0-5 ($\bar{X} \pm SS$)	6-10 ($\bar{X} \pm SS$)	11-15 ($\bar{X} \pm SS$)	16-20 ($\bar{X} \pm SS$)	
Zorlaştıracı Etkenler	2,89±,643	2,85±,454	2,57±,793	2,69±,749	0,383

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), $p>0,05$

Tablo 9'a göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H4₀: TRB1'de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin mesleki deneyimlerine bir şekilde göre anlamlı farklılaşmaktadır.

H4₁: TRB1'de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin mesleki deneyimlerine bir şekilde göre anlamlı farklılaşmamaktadır.

H4₁ hipotezi kabul edildi.

H5: TRB1'de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mesleklerine Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 10. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumu

	SMMM ($\bar{X} \pm SS$)	YMM ($\bar{X} \pm SS$)	P
Zorlaştıracı Etkenler	2,7482 ,64285	3,11±,271	0,425

Bağımsız Örneklem T Testi, $p>0,05$

Tablo 10'e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H5₀: TRB1'de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H5₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıran etkenler düzeyinin mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H5₁ hipotezi kabul edildi.

H6: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 11. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumu

	Erkek ($\bar{X} \pm SS$)	Kadın ($\bar{X} \pm SS$)	P
Olası Yararlar	2,83±,747	3,01±,590	0,288

Bağımsız Örneklem T Testi, p>0,05

Tablo 11’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H6₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H6₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H6₁ hipotezi kabul edildi.

H7: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Yaşlarına Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 12. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu

	Yaş				P
	18-25 ($\bar{X} \pm SS$)	26-35 ($\bar{X} \pm SS$)	36-45 ($\bar{X} \pm SS$)	46 ve Üzeri ($\bar{X} \pm SS$)	
Olası Yararlar	2,96±,466	2,75±,452	2,95±,862	3,04±,714	0,581

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), p>0,05

Tablo 12'e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H7₀: TRB1'de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H7₁: TRB1'de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H7₁ hipotezi kabul edildi.

H8: TRB1'de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 13. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu

	Lisans ($\bar{X} \pm SS$)	Yüksek Lisans ($\bar{X} \pm SS$)	p
Olası Yararlar	2,94 $\pm$,747	2,78 $\pm$,433	0,259

Bağımsız Örneklem T Testi, $p>0,05$

Tablo 13'e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H8₀: TRB1'de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H8₁: TRB1'de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H8₁ hipotezi kabul edildi.

H9: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 14. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşma Durumu

	Mesleki Deneyim				p
	0-5 ($\bar{X} \pm SS$)	6-10 ($\bar{X} \pm SS$)	11-15 ($\bar{X} \pm SS$)	16-20 ($\bar{X} \pm SS$)	
Olası Yararlar	2,83±,521	2,95±,493	2,75±,841	3,07±,950	0,573

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), $p>0,05$

Tablo 14’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H9₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H9₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H9₁ hipotezi kabul edildi.

H10: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mesleklerine Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 15. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Olası Yararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumu

	SMMM ($\bar{X} \pm SS$)	YMM ($\bar{X} \pm SS$)	p
Olası Yararlar	2,89±,694	3,40±,192	0,301

Bağımsız Örneklem T Testi, $p>0,05$

Tablo 15’a göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H10₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H10₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H10₁ hipotezi kabul edildi.

H11: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 16. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumu

	Erkek ($\bar{X} \pm SS$)	Kadın ($\bar{X} \pm SS$)	p
Olası Zararlar	2,88±,952	2,90±,722	0,920

Bağımsız Örneklem T Testi, $p > 0,05$

Tablo 16’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p > 0,05$).

H11₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H11₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H11₁ hipotezi kabul edildi.

H12: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Yaşlarına Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 17. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu

	Yaş				P
	18-25 ($\bar{X} \pm SS$)	26-35 ($\bar{X} \pm SS$)	36-45 ($\bar{X} \pm SS$)	46 ve Üzeri ($\bar{X} \pm SS$)	
Olası Zararlar	2,80±,753	2,88±,628	2,86±1,094	3,00±,795	0,946

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), $p>0,05$

Tablo 17’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H12₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H12₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H12₁ hipotezi kabul edildi.

H13: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 18. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu

	Lisans ($\bar{X} \pm SS$)	Yüksek Lisans ($\bar{X} \pm SS$)	P
Olası Zararlar	2,93±,915	2,77±,660	0,504

Bağımsız Örneklem T Testi, $p>0,05$

Tablo 18’a göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H13₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H13₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H13₁ hipotezi kabul edildi.

H14: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 19. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşma Durumu

	Mesleki Deneyim				p
	0-5 ($\bar{X} \pm SS$)	6-10 ($\bar{X} \pm SS$)	11-15 ($\bar{X} \pm SS$)	16-20 ($\bar{X} \pm SS$)	
Olası Zararlar	3,00±,875	3,02±,608	2,42±,918	3,23±1,087	0,031*

*Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), *= $p < 0,05$*

Tablo 19’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($p < 0,05$). Ortaya çıkan bu farklılaşmaya göre, mesleki deneyimi 11-15 yıl arasında olan mali müşavirlerin diğer mali müşavirlere göre daha düşük bir ortalama puana sahip olduğu görülmüştür.

H14₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H14₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H14₀ hipotezi kabul edildi.

H15: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mesleklerine Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 20. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Olası Zararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumu

	SMMM ($\bar{X} \pm SS$)	YMM ($\bar{X} \pm SS$)	P
Olası Zararlar	2,90±,868	2,71±,808	0,763

Bağımsız Örneklem T Testi, p>0,05

Tablo 20’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H15₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H15₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H15₁ hipotezi kabul edildi.

H16: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 21. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mali Müşavirlerin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumu

	Erkek ($\bar{X} \pm SS$)	Kadın ($\bar{X} \pm SS$)	P
Uygulamada Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri	2,782±,865	3,05±,599	0,140

Bağımsız Örneklem T Testi, p>0,05

Tablo 21’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H16₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H16₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H16₁ hipotezi kabul edildi.

H17: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Yaşlarına Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 22. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mali Müşavirlerin Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu

	Yaş				p
	18-25 $\bar{X} \pm SS$	26-35 $\bar{X} \pm SS$	36-45 $\bar{X} \pm SS$	46 ve Üzeri $\bar{X} \pm SS$	
Uygulamada Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri	2,60±,374	2,85±,612	2,90±,949	3,01±,783	0,764

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), $p>0,05$

Tablo 22’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H17₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H17₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H17₁ hipotezi kabul edildi.

H18: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 23. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mali Müşavirlerin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu

	Lisans ($\bar{X} \pm SS$)	Yüksek Lisans ($\bar{X} \pm SS$)	P
Uygulamada Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri	2,97 $\pm$,826	2,60 $\pm$,494	0,025*

*Bağımsız Örneklem T Testi, *=p<0,05*

Tablo 23’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($p<0,05$). Ortaya çıkan anlamlı farklılığa göre, lisans mezunu mali müşavirlerin yüksek lisans mezunu mali müşavirlere göre daha yüksek bir ortalamaya sahip oldukları görülmüştür.

H18₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H18₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H18₀ hipotezi kabul edildi.

H19: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 24. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşma Durumu

	Mesleki Deneyim				P
	0-5 ($\bar{X} \pm SS$)	6-10 ($\bar{X} \pm SS$)	11-15 ($\bar{X} \pm SS$)	16-20 ($\bar{X} \pm SS$)	
Uygulamada Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri	2,74 $\pm$,680	3,02 $\pm$,584	2,56 $\pm$,921	3,17 $\pm$,905	0,083

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), p>0,05

Tablo 24'e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H19₀: TRB1'de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H19₁: TRB1'de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H19₁ hipotezi kabul edildi.

H20: TRB1'de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mesleklerine Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 25. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumu

	SMMM ($\bar{X} \pm SS$)	YMM ($\bar{X} \pm SS$)	P
Uygulamada Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri	2,88±,776	3,00±1,131	0,842

Bağımsız Örneklem T Testi, $p>0,05$

Tablo 25'a göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H20₀: TRB1'de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H20₁: TRB1'de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H20₁ hipotezi kabul edildi.

H21: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 26. Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mali Müşavirlerin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumu

	Erkek ($\bar{X} \pm SS$)	Kadın ($\bar{X} \pm SS$)	P
Uygulama Modeli Tercihi	3,07±1,120	2,85±,738	0,361

T Testi değeri için $p > 0,05$

Tablo 26’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p > 0,05$).

H21₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H21₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H21₁ hipotezi kabul edildi.

H22: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Yaşlarına Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 27. Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mali Müşavirlerin Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu

	Yaş				P
	18-25 ($\bar{X} \pm SS$)	26-35 ($\bar{X} \pm SS$)	36-45 ($\bar{X} \pm SS$)	46 ve Üzeri ($\bar{X} \pm SS$)	
Uygulama Modeli Tercihi	2,65±1,112	3,09±,749	3,06±1,154	2,79±,984	0,665

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), $p > 0,05$

Tablo 27’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p > 0,05$).

H22₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H22₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H22₁ hipotezi kabul edildi.

H23: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 28. Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mali Müşavirlerin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu

	Lisans ($\bar{X} \pm SS$)	Yüksek Lisans ($\bar{X} \pm SS$)	P
Uygulama Modeli Tercihi	2,90±,911	3,26±1,193	0,264

Bağımsız Örneklem T Testi, $p > 0,05$

Tablo 28’a göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p > 0,05$).

H23₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H23₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H23₁ hipotezi kabul edildi.

H24: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 29. Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşma Durumu

	Mesleki Deneyim				P
	0-5 ($\bar{X} \pm SS$)	6-10 ($\bar{X} \pm SS$)	11-15 ($\bar{X} \pm SS$)	16-20 ($\bar{X} \pm SS$)	
Uygulama Modeli Tercihi	3,07±1,093	3,27±,855	2,88±1,065	2,36±,863	0,039*

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), $=p < 0,05$*

Tablo 29’a göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir

şekilde farklılaşmaktadır ($p<0,05$). Ortaya çıkan anlamlı farklılığa göre, 6 ile 10 mesleki deneyimine sahip mali müşavirlerin 16-20 yıl deneyimi olan mali müşavirlere göre daha yüksek bir puan aldıkları görülmüştür.

H24₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H24₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H24₀ hipotezi kabul edildi.

H25: TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mesleklerine Göre Farklılaşmaktadır.

Tablo 30. Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumu

	SMMM ($\bar{X} \pm SS$)	YMM ($\bar{X} \pm SS$)	p
Uygulama Modeli Tercihi	3,00 $\pm$,995	2,50 $\pm$,000	0,483

Bağımsız Örneklem T Testi, $p>0,05$

Tablo 30’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

H25₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H25₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H25₁ hipotezi kabul edildi.

Tablo 31. Araştırma hipotezleri ve sonuçları

Araştırma Hipotezleri	Sonuç
H1₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.	H1₀ hipotezi
H1₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	kabul edildi
H2₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.	H2₀ hipotezi
H2₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	kabul edildi
H3₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.	H3₁ hipotezi
H3₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	kabul edildi
H4₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.	H4₁ hipotezi
H4₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	kabul edildi
H5₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.	H5₁ hipotezi
H5₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	kabul edildi
H6₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.	H6₁ hipotezi
H6₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	kabul edildi

H7₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. H7₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	H7₁ hipotezi kabul edildi
H8₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. H8₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	H8₁ hipotezi kabul edildi
H9₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. H9₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	H9₁ hipotezi kabul edildi
H10₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. H10₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	H10₁ hipotezi kabul edildi
H11₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. H11₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	H11₁ hipotezi kabul edildi
H12₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. H12₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	H12₁ hipotezi kabul edildi
H13₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. H13₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	H13₁ hipotezi kabul edildi
H14₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.	H14₀ hipotezi kabul edildi

H14₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H15₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

**H15₁ hipotezi
kabul edildi**

H15₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H16₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

**H16₁ hipotezi
kabul edildi**

H16₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H17₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

**H17₁ hipotezi
kabul edildi**

H17₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H18₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

**H18₀ hipotezi
kabul edildi**

H18₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H19₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

**H19₁ hipotezi
kabul edildi**

H19₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H20₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

**H20₁ hipotezi
kabul edildi**

H20₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H21₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

**H21₁ hipotezi
kabul edildi**

H21₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

H22₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.	H22₁ hipotezi kabul edildi
H22₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır	
H23₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.	H23₁ hipotezi kabul edildi
H23₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	
H24₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.	H24₀ hipotezi kabul edildi
H24₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	
H25₀: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.	H25₁ hipotezi kabul edildi
H25₁: TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.	

Tablo 31’de araştırmanın hipotezlerine yönelik sonuçlar verilmiştir. Araştırma doğrultusunda kurulan hipotezlerin amacı; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin faizsiz finansal muhasebe standartlarına ait algı düzeylerinin demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, mesleki deneyim, meslek) göre anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını anlamaktır. Ortaya çıkan sonuçlara göre, TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir.

6. SONUÇ

Çalışmamızın birinci bölümünde finansal bankacılığın geniş tanımı yapılmış olup faizsiz finansal bankacılığın sınıflandırılması, finansal bankacılığın tarihsel gelişimi, dünyada ve Türkiye’de faizsiz finansal bankacılığın gelişim süreci, faizsiz finans muhasebe standartları, banka türleri ile katılım bankaları ve faizsiz finans kuruluşları ile Türkiye’de faizsiz bankacılık uygulamaları hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde faizsiz finans sistemi ayrıntılı açıklanmış ve İslami bankacılığın temel ilkeleri hakkında bilgi verilmiştir. Türkiye’de İslami bankacılığın temel ilkeleri olan faiz yasağı, aşırı belirsizlik, kumar, kar ve zarar paylaşımı, haram olan mal ve hizmetlerin alınıp satılması, paradan para kazanmak ve sözleşmelerin kutsallığı örneklerle açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde faizsiz finansal muhasebe standartları ele alınmış ve uluslararası faizsiz finans kuruluşları hakkında bilgi verilmiştir.

Dördüncü bölümde tezimizin metodolojisi hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde tezimizin sonucunda ulaşılabilecek amaç, tezde kullanılan yöntem ve araştırmanın hipotezleri belirlenmiştir.

Beşinci bölümde TRB1 Bölgesinde bulunan dört ilde bulunan (Malatya, Elâzığ, Bingöl ve Tunceli) mali müşavirlerin Faizsiz Finans Muhasebe Standartları üzerindeki algısını değerlendirilip düzeyi hakkında bilgiler edinmek ve var olan bilgilerin korunması, güncel tutulabilmesi, eksiklerin tespiti ve bu eksiklerin giderilmesi ve de katkı sağlamak amacıyla yapılan anket sonuçlarına göre SPSS analiz programı ile mali müşavirlerin faizsiz finans sistemi üzerindeki algıları ölçülmüştür.

Analiz sonuçlarına göre; çalışmaya katılan mali müşavirlerin %40’ı (30) kadın ve %60’ı (45) erkektir. Mali müşavirlerin %6,7’si (5) 18-25 yaş aralığında, %33,3’ü (25) 26-35 yaş aralığında, %38,7’si (29) 36-45 yaş aralığında ve %21,3’ü (16) 46 yaş ve üzerindedir. Çalışmaya katılan mali müşavirlerin %97,3’ü (73) SMMM ve %2,7’si (2) YMM olarak çalışmaktadır. Mali müşavirlerin %77,3’ü (58) lisans ve %22,7’si (17) yüksek lisans mezunudur. Son olarak çalışmaya katılan mali müşavirlerin %13,3’ü (10) 0-5 yıl arasında, %42,7’si (32) 6-10 yıl arasında, %26,7’si (20) 11-15 yıl arasında ve %17,3’ü (13) 16-20 yıl arasında mesleki deneyime sahip olduğunu belirlenmiştir.

Katılımcılar,

Türkiye’deki faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik aşağıda belirtilen İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının uygulanmasını zorlaştıran neden olarak :

“Mevcut standartların yeterli görülmesi” sorusuna mali müşavirlerin %46,7’si (35) hiç katılmadığını belirtmiştir.

Türkiye’deki faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının getireceği muhtemel yarar olarak; “Finansal raporlama sürecinde muhasebecilere rehberlik ve ölçütlük sağlanması” sorusuna mali müşavirlerin %42,7’si (32) kararsız olduğunu belirtmiştir.

Türkiye’deki faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının getireceği muhtemel zarar olarak; “Kullanıcıların muhasebe bilgisine duyduğu güven azalacaktır.” sorusuna mali müşavirlerin %38,7’si (29) katılmadığını belirtmiştir.

Faizsiz Finans Muhasebe Standartları’nın ya da İslami ilkelerle uyumlu yerel muhasebe standartlarının Türkiye’de uygulanması sürecinde kişi veya kurumların önem derecesi olarak; “TÜRMOB (Türkiye Serbest Muhasebeciler ve Mali Müşavirler Odaları Birliği)” sorusuna mali müşavirlerin %30,7’si (23) ve “KGK” sorusuna mali müşavirlerin %30,7’si (23) kararsız olduğunu belirtmiştir.

Türkiye’deki faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının düzenlenmesi ve uygulanması konusunda alternatifler hakkındaki düşünceleri olarak; “TMS/TFRS ile FFMS birlikte uygulanmalıdır.” sorusuna mali müşavirlerin %29,3’ü (22) katıldığını belirtmiştir.

TRB1’de Çalışmaya Katılan Mali Müşavirlerin Faizsiz Finansal Muhasebe Standartlarına Ait Algı Düzeyleri incelendiğinde; “Uygulama Modeli Tercihi” alt boyutunda aldıkları puan ortalaması 2,99’dur. Buna göre bu alt boyutta mali müşavirlerin “Kararsız” düzeyde oldukları görülmektedir.

Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mali Müşavirlerin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; kadın mali müşavirlerin erkek mali müşavirlere göre daha yüksek bir puan aldıkları görülmüştür. Dolayısıyla TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mali Müşavirlerin Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; Ortaya çıkan bu sonuca göre, 36-45 yaş arasındaki müşavirlerin diğer mali müşavirlere göre daha düşük bir puan aldıkları görülmüştür. Dolayısıyla TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler

düzeyinin yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mali Müşavirlerin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin mesleki deneyimlerine bir şekilde göre anlamlı farklılaşmamaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Zorlaştıracı Etkenler Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıracı etkenler düzeyinin mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Yararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası yararlar düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasının Olası Zararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasını Olası Zararlar Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mali Müşavirlerin Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mali Müşavirlerin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde

farklılaşmamaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarının Uygulanmasında Etkili Olabilecek Kurum Tercihleri Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mali Müşavirlerin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mali Müşavirlerin Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mali Müşavirlerin Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Faizsiz Bankacılık Standartlarını Uygulama Modeli Tercihi Düzeyinin Mali Müşavirlerin Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumu incelendiğinde; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Araştırma doğrultusunda kurulan hipotezlerin amacı; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin faizsiz finansal muhasebe standartlarına ait algı düzeylerinin demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, mesleki deneyim, meslek) göre anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını anlamaktır. Ortaya çıkan sonuçlara göre, TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştırıcı etkenler düzeyinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştırıcı etkenler düzeyinin yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar

düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı anlaşılmaktadır.

Mali müşavirlerin görev yaptıkları TRB1 bölgelerindeki mesleki tecrübeleri kıstas alınarak aşağıda belirtilen 25 hipotez kurulmuştur. Kurulan hipotezler sonuçlarına göre özetle; TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıran etkenler düzeyinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasını zorlaştıran etkenler düzeyinin yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasının olası zararlar düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulanmasında etkili olabilecek kurum tercihleri düzeyi öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve TRB1’de çalışmaya katılan mali müşavirlerin Faizsiz Bankacılık standartlarının uygulama modeli tercihi düzeyi mesleki deneyimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Bu çalışma sonucunda; günümüzde gittikçe yaygınlaşan ve dünyada başta Müslümanlar olmak üzere diğer dinlerden de insanların rağbet gösterdiği helal kazanç sistemi olarak gördüğü, yatırımlarını yastık altında değilde güvende tutabilecekleri bir sistemi daha fazla benimsedikleri göz önünde bulundurulduğu diğer meslek grupları içinde benzer çalışmalar yapılması literatüre katkı sunacaktır. Bu çalışmanın bu yönden muhasebe bilimine ve literatüre katkı sunması umut edilmektedir.

7. KAYNAKÇA

- Ağkan, F.**, 2018. AAOIFI Standartları ve Türkiye Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 235-245.
- Akın, F.**, 2010. İslami finans sistemi içinde İslami bankacılığının yeri ve Türkiye’de katılım bankacılığı. *Mevzuat Dergisi*, S.151.
- Aktan, C. C.**, 2012. Vergi psikolojisinin temelleri ve vergi ahlakı. *Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası, Makale 2*, ss.14-22.
- Aydın, N.**, 2009. Sermaye piyasaları ve finansal kurumlar, *Anadolu Üniversitesi Yayını No.1846*, Eskişehir.
- Aydoğmuş, T., ve Ülker, Y.** (2021). Murabaha işlemlerinin Türkiye finansal raporlama standartları ve faizsiz finans muhasebe standartları kapsamında değerlendirilmesi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17(1), 49-71.
- Aypek, N. v.d.**, 2009. Açıklamalı ve İngilizce karşılıklı ekonomik terimler sözlüğü Ekonomi, İşletme, Finans, Bankacılık, Borsa ve Dış Ticaret (1. b. Ankara: Gazi Kitabevi. s.526
- Başaran, M.**, 2003. “Özel Finans Kurumlarında Hesap İşleri Düzeni”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003.
- Bayındır, A.**, 2007. *Ticaret ve faiz*. Süleymaniye Vakfı Yayınları. İstanbul.
- Bıçer, A.**, 2011. Participation banks in Turkey, Is There Still an Ample Room to Go Further.
- Büyüktemiz, E.**, 2019. Faizsiz Finansal Muhasebe Standartlarının Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına Uyumu ve Farkları, S.95.
- Çemberlitaş, İ., Tolga, O., ve Erkuş, H.**, 2020. İslami Finansal Kuruluşlar İçin Muhasebe Standartları ve Uluslararası Muhasebe Standartlarının Karşılaştırmalı Olarak Analizi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(İktisadi ve İdari Bilimler), 79-89.
- DIFC.** 2007. *A Guide to Islamic Finance in or from the DIFC*. Dubai International Finance Centre (DIFC. Dubai: DIFC Incorporated LLP, s.11-2.
- Dinç, E. ve Atasel, O. Y.**, 2016. Türkiye’deki Muhasebe Anlayışının Gelişim Süreci ve Mevcut Durumun İncelenmesi, K.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi. 14-68.

- Doğan, M. B. A., 2020.** İslami Finans Okuryazarlığı ve Finansal Tercihlere Etkisi. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 14(1), 69-98.
- Döndüren, H., 1988.** *Çağdaş ekonomik problemlere İslami yaklaşımlar*. İklim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul.
- Durmuş, A. 2010.** Modern Bir Finansal Araç Olarak Sukuk ve Fıkhi Açıdan Tahlili, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 16, s.141-156.
- Ekren, N., 1986.** Uluslararası bankacılık ve Türkiye örneği. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No:282, Ekonomi Dizisi: 21, 1986, 181. Ankara.
- Elitaş, C., Karakoç, M., ve Özdemir, S. 2011.** Muhasebe meslek mensupları perspektifinden Türkiye muhasebe standartları. *World Of IFRS Ekim 2011*.
- Erdoğan, M., ve Dinç, E. 2009.** Türkiye muhasebe standartları ve muhasebe meslek mensuplarının bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (43),154-169.
- Erol, M. ve Aslan, M., 2017.** Uluslararası Muhasebe ve Denetim Standartlarının Gelişmesi, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı:12, pp.55-86.
- Ersoy, M. ve Süner, M., 2019.** AAOIFI Standartlarının Türkiye'deki Katılım Bankalarına yönelik Etkileri. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* , 5 (2), 226-245.
- Ersoy, M., Çatıkkaş, Ö., ve Yatbaz, A. 2018.** Faizsiz Bankacılığın Geleneksel Muhasebe ile Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 96-109.
- Eskicioğlu, O. 1999.** İslam ve Ekonomi, 1. Baskı, İzmir. S. 100
- Faizsiz Finansal Muhasebe Standardı No. (10):** İstisna' ve Paralel İstisna', (2018).
<http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/FFRS/FFRS%2010%20%20%C4%B0stisna've%20Paralel%20%C4%B0stisna'.pdf>
- Geelani, İ., 2005.** *Islamic Finance: A Syntehesis*, The University of Nottingham, Business School, MBA
- Güdelci, E. N. 2019.** Uluslararası Muhasebe Standartlarının Tarihi Gelişim Sürecinde Etkili Olan Uluslararası ve Ulusal Kuruluşlar. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2(3), 199-214.
- Güvemli, O., Aytulun, A. Ve Şişman, B., 2013.** Türkiye'de Muhasebe Mesleğinin Gelişmesi ve İlk Meslek Örgütlenmesi: Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 4, pp. 19-49.

- Hasanuz, Z. ve Syed, M.,** 2018. Muhammad. Kur'an-ı Kerim'de iktisadi ilkeler, Çev. Zeynep ÖZBEK, *İĞİAD Yayınları*. İstanbul.
- Hazıroğlu, T.** 2016. Türkiye'de katılım bankacılığı fikrinin doğuşu ve kavramsal önemi. *Journal of Islamic Economics and Finance (JIEF)*, 2(1), 119.
- Holden, K.,** 2008. İslamic Finance: Legal Hypocrasy Moot Point, Proplematic Future
- IADI** (International Association of Deposit Insurers., 1991. *Survey on islamic deposit insurance: Results, 31 March 2010*. p.2; Delwin A. ROY (1991. *Islamic Banking*. Middle Eastern Studies, 27(3), 1991, Jul, 427-456. s.430-1
- İslamoğlu, M.,** 2015. Yatırım ve kalkınma bankacılığı. <https://slideplayer.biz.tr/slide/3425271/>
- Kahf, M., Khan T.,** 2007. Principles of İslamic Financing: A Survey"" İslamic Development Bank 1409H
- Kartal, M. T., Demir, C. H.,** 2017'a. Türkiye'de Katılım Bankacılığının Sektör Payı Hedefi Üzerine Bir Analiz. *Route Educational ve Social Science Journal*, 14(3), 33-58.
- Kartal, M. T., Demir, C. H.,** 2017b. Türkiye'de Katılım Bankacılığında Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerine Satışı Üzerine Bir İnceleme ve Yöntem Önerileri. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 3(1), 89-115.
- Kartal, M.T., Ay, H.,** 2019. Türkiye'de Faizsiz Finans Kuruluşları Açısından Bir Dönüm Noktası: Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) Üzerine Bir İnceleme.
- KGK.** 2019. Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve. Kasım 20, 2019 tarihinde Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK)
- KGK.** 2019. FFMS. 21.05.2019 tarih ve 30780 sayılı Resmî Gazete.
- Korkut, C., ve Kar, M.** 2018. İnsani Finans ve Değerler.
- Mevzuat. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu,** Madde 3 (RG 01/11/2005, Sayı 25983 Mük.)
- Mia,, M. R., Hasnat,, M. A., ve Mahjabeen, W.** 2016. Mudharabah and Musharakah from the accounting perspective by referring to AAOIFI, IFRS and MFRS. *IOSR Journal of Business and Management*, 67-72.
- NBP.,** 2022. Natioanl Bank of Pakistan), www.nbp.com.pk
- Ocak, S.,** 2011. Bankalarda pazarlama anlayışı ve tüketici kredisi pazarlaması. *Yüksek Lisans Dönem Projesi*. Trakya Üniversitesi. Sosyal bilimler enstitüsü. Tekirdağ.

- Orhan, Z. H.,** 2019. Katılım Bankacılığında Risk: Kâr-Zarar Ortaklığı Enstrümanlarının Analizi, (1. bs.). İstanbul: İktisat Yayınları.
- Pervez, A.,** 1990. *Islamic Finance*. Arab Law Quarterly, 5(4), ss.259-281, s.265.
- Polat, C. A.,** 2020. Yabancı sermayeli banka girişinin ulusal bankacılık sektörüne etkisi. *Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Sağlam, M. S., ve Taha, E.,** 2020. Mudarebe Finansmanının Katılım Bankalarında Uygulanmasının Ahlaki Risk Yönünden Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 6(2), 197-226.
- Selahaddin, A.,** 2006. *İslamic Banking, Finance and Insurance, a Global Overview* Kuala Lumpur. 160s.
- Sheng, A ve Singh, A.,** 2013. İslami finansın yeniden gözden geçirilmesi: klasik ekonomi perspektifinden kavramsal ve analitik meseleler. *Ekonomik Gelişim ve İslami Finans*. İstanbul.
- Sıddıqi, M.N.,** 2006. Shariah, Economics and the Progress of İslamic Finance: The Rol of Shariah Experts, Seventh Harward Forum on İslamic Economics, USA.
- Sipahi B., Küçük İ.,** 2011. Türk Ticaret Kanunları ve Muhasebenin Gelişimine Etkilerinin 160 Yıllık Öyküsü, Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, Sayı:1, pp.181-193.
- Şahin, H.,** 2002. İktisada giriş 6.baskı, Ezgi Kitabevi. Bursa.
- TDV İslam Ansiklopedisi.,** 2002. Kumar maddesi, Cilt 26, Sayfa.
- TKBB.** 2012. AAOIFI Finans Kuruluşları İçin Faizsiz Bankacılık Standartları.Çeviren: Mehmet Odabaşı, İshak Emin Aktepe.
- TKBB.** 2021'a. Hakkımızda. <http://www.tkbb.org.tr/tarihce>, 26 Nisan 2022
- TKBB.** 2021b. <http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/IFN%20ARTICLE.DOC>
- TKBB:** Katılım Bankacılığı Nedir? Nasıl Çalışır?
<https://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-KatilimBankaciligi-Nedir-Brosur.pdf>
- Tutcuoğlu, R. S.,** 2010. Dünyada ve Türkiye’de bireysel bankacılığın gelişimi nedenleri ve bankacılık sektörü açısından oluşturduğu riskler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Ticaret Ü. Sosyal Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Türkan, Y.,** 2019. 33 Soruda İslamî Finans ve Bankacılık. İmaj Yayınevi.

- Türkmenoğlu, R. E., 2007.** *Katılım bankacılığı ve Türkiye’deki finansal yapı* (Master's thesis, Kırıkkale Üniversitesi).
- Uçma, T., 2012.** Türkiye’deki Muhasebe Sisteminin Gelişiminin Kurumsal Teori Çerçevesinde Açıklanması, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı:2, pp.145-178. Sayı:12, pp.267-283, Aralık 2016.
- Uludağ, İ. ve Arıcan, İ., 1999.** *İktisada giriş mikro analiz*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Ulusoy, R., Altun, İ., 2017.** Faizsiz Finans Sistemine Teorik Yaklaşım. *Akademik Bakış Dergisi*.63s.
- URL-3, 2021.** <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf>
- Uslu, B., 2022.** Sınıf eğitimi bilim dalı yüksek lisans yapan öğretmenlerin araştırma yöntemleri derslerine ilişkin görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalı. Amasya.
- Usulcan, E., 2013.** Katılım bankalarında bireysel pazarlama faaliyetleri ve tüketicilerin katılım bankaları tarihinde etkili olan faktörler. *Yüksek Lisans Tezi*, T.C. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara,
- Utku, M., Kurtcebe, E., 2019.** Muhasebe Meslek Örgütlenmesinin Türkiye’deki Tarihi ve TÜRMOB’un Mesleki Eğitimdeki Yeri. XXXVIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, Muhasebe Enstitüsü Yayın No:80, İstanbul.
- Yatbaz, A., 2019.** faizsiz bankacılık fon kullandırma yöntemlerinin uluslararası muhasebe standartları kapsamında incelenmesi: bir alan çalışması. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmaz, E., 2021.** Kâr payı ve faiz oranları üzerine nedensellik analizi: Türkiye ve Malezya karşılaştırması.
- Yılmaz, M., ve Bağış, B., 2020.** Türkiye’de İslami Finansın Gelişimi ve Hukuki apısı. *Itobiad: Journal of the Human ve Social Science Researches*, 9(5).
- Yüce, A., 2003.** “Islamic Financial Houses İn Turkey”, *Journal of Academy of Business and Economics*.
- Yünlü, M., 2020.** Türkiye’deki Muhasebe ve Uygulamalarının Tarihsel Gelişimi ve Günümüzdeki Durumu.